

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Навчально-науковий інститут економіки
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра економіки**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:
Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **І.І. Вініченко**
« ____ » _____ **2021 р.**

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за освітньо-професійною
програмою «Економіка» зі спеціальності 051 «Економіка» на тему:
«ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ОБГРУНТУВАННЯ
РЕЗЕРВІВ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА»**

Здобувач

Сова Д.Ю.

**Науковий керівник,
д.е.н., професор**

Гончаренко О.В.

Дніпро – 2021

Форма № Н-9.01
(затверджена наказом Міністерства
освіти і науки, молоді та спорту України
від 29 березня 2012 року № 384)

**ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ**

Факультет: менеджменту і маркетингу

Кафедра: економіки

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма: «Економіка»

Освітній ступінь: «Магістр»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри,

д.е.н., проф.

_____ І.І. Вініченко

« _____ » _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу магістра студенту

Сові Дмитру Юрійовичу

1. Тема роботи: «Оцінка фінансових результатів та обґрунтування резервів максимізації прибутку підприємства»

керівник роботи: Гончаренко Оксана Володимирівна, д.е.н., професорка
затверджені наказом ДДАЕУ від « 13 » листопада 2020 р. № 2992.

2. Строк подання студентом роботи: 8 лютого 2021 року.

3. Вихідні дані до роботи: Закони і законодавчі акти України, річні звіти підприємства, району, статистична звітність, додаткові таблиці до річних звітів, наукова література.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити). Вступ. 1. Теоретичні та методичні аспекти оцінки фінансового стану підприємства. 2. Сучасний стан діяльності підприємства. 3. Обґрунтування резервів максимізації прибутку підприємства. Висновки та пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень). 1. Ефективність використання наявного потенціалу підприємства та кінцеві результати його діяльності. 2. Оцінка ліквідності активів та платоспроможності підприємства. 3. Тип фінансової стійкості підприємства. 4. Оцінка показників фінансової незалежності та структури капіталу. 5. Показники ділової активності підприємства. 6. Види рентабельності підприємства. 7. Рейтингова оцінка ФПП за фінансовими показниками. 8. Рівні ФПП за фінансовими показниками. 9. Матриця БКГ для СТОВ «СГТ ім.

Б. Хмельницького». 10. Поточні витрати на виробництво та реалізацію листового салату. 11. Визначення показників ефективності проекту. 12. Індикатори ефективності проекту. 13. Оцінка ризиків проекту за методом визначення зони виробничої стійкості. 14. Показники економічної ефективності виробництва листового салату на основі гідропоніки.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ 20.04.2020 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ і теоретичні та методичні аспекти оцінки фінансового стану підприємства	травень 2020	
2	Сучасний стан діяльності підприємства	червень-липень 2020	
3	Обґрунтування резервів максимізації прибутку підприємства	вересень-жовтень 2020	
4	Висновки і пропозиції	листопад-грудень 2020	
5	Оформлення дипломної роботи	січень 2021	

Студент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема: «Оцінка фінансових результатів та обґрунтування резервів максимізації прибутку підприємства»

Дипломна робота магістра: 98 с., 40 табл., 2 додатки, 45 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти визначення та резерви підвищення фінансових результатів діяльності підприємства.

Мета і завдання дослідження. Мета дипломної роботи полягає в оцінці фінансових результатів та обґрунтуванні резервів максимізації прибутку підприємства.

Для досягнення зазначеної мети поставлені та вирішені такі **завдання**:

- проаналізовані теоретичні та методичні аспекти формування та оцінки фінансового стану діяльності підприємства;
- досліджено та охарактеризовано ресурсний потенціал підприємства, його фінансовий стан та результати діяльності; встановлено тип та рівень фінансового потенціалу підприємства; досліджено прибутковість основних видів продукції підприємства;
- запропоновано та обґрунтовано основні напрями покращення фінансових результатів діяльності підприємства за допомогою впровадження інвестиційного проекту.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань фінансової діяльності підприємства. Інформаційну основу дипломної роботи становлять законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність підприємств в Україні; офіційні дані Державного комітету статистики

України; фінансово-економічна та статистична документація товариства з обмеженою відповідальністю «Сільськогосподарське товариство ім. Б. Хмельницького».

Для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження: аналізу і синтезу; монографічний; статистичний; розрахунково-конструктивний; економіко-статистичний. Обробку даних здійснено з використанням програмного забезпечення Microsoft Excel.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретичних та науково-методичних положень щодо оцінки фінансових результатів діяльності підприємства та обґрунтуванні резервів максимізації прибутку підприємства.

Найбільш вагомими результатами роботи, що мають наукову новизну, є такі:

дістали подальшого розвитку:

- обґрунтування категоріального змісту поняття «фінансова стійкість» як комплексної категорії, що відбиває результат від усіх видів діяльності підприємства, характеризує його конкурентоспроможність на ринку за умов нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища й визначає стабільність його діяльності протягом тривалого періоду;

- ідентифікація чинників і визначення тенденцій виробничої й фінансової діяльності підприємства за допомогою врахування зовнішніх (інфляція, зростання цін) і внутрішніх факторів (сезонність виробничої діяльності) та визначення їх впливу на динаміку доходів і прибутків.

- визначення резервів максимізації прибутку підприємства за допомогою впровадження інвестиційного проекту з виробництва листового салату на основі гідропоніки.

Досліджено сутність «фінансового стану» підприємства; встановлені основні фактори впливу на фінансову стабільність підприємства; розглянуто та наведено класифікацію фінансової стабільності підприємства; проаналізовані основні методичні підходи до оцінки фінансових результатів

діяльності підприємства; досліджено ресурсний потенціал підприємства, показники ліквідності, платоспроможності, ділової активності, прибутковості, фінансової незалежності; визначено тип та рівень фінансового потенціалу господарства та доведено тенденцію до погіршення фінансових результатів його діяльності під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів; розглянуто основні напрями стратегічного розвитку підприємства та їх послідовність і обґрунтовано доведено доцільність впровадження інвестиційного проекту з виробництва листового салату на основі гідропоніки, з метою підвищення його фінансового стану та максимізації прибутку.

Керівництвом підприємства пропонується результати практичних досліджень впровадити в діяльність товариства з обмеженою відповідальністю «Сільськогосподарське товариство ім. Б. Хмельницького» Павлоградського району Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

Фінансовий стан підприємства, фінансова стабільність, методичні підходи, прибуток, ліквідність, платоспроможність, фінансова незалежність, ресурсний потенціал, економічна ефективність, інвестиційний проект, виробництво листового салату, гідропоніка.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

Финансовая состояние предприятия, финансовая стабильность, методические подходы, прибыль, ликвидность, платежеспособность, финансовая независимость, ресурсный потенциал, экономическая эффективность, инвестиционный проект, производство листового салата, гидропоника.

KEYWORDS

Financial condition of the enterprise, financial stability, methodical approaches, profit, liquidity, solvency, financial independence, resource potential, economic efficiency, investment project, lettuce production, hydroponics.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу	11
1.2. Методика оцінки фінансового стану діяльності підприємства	16
Висновки до першого розділу	23
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	25
2.1. Оцінка та діагностика потенціалу підприємства	25
2.2. Аналіз фінансового стану підприємства	33
2.3. Ефективність виробництва та конкурентоспроможність продукції підприємства	48
Висновки до другого розділу	55
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ РЕЗЕРВІВ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА	57
3.1. Виробничий план вирощування листового салату на основі гідропоніки	57
3.2. Ефективність впровадження інвестиційного проекту	72
Висновки до третього розділу	82
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних економічних умовах більшість підприємств мають доволі складне фінансове становище. Проте, на діяльність підприємства негативно впливають не лише фактори зовнішнього середовища, а й відсутність відповідного рівня фінансової стійкості підприємства. Отже, саме зараз, у період економічної та політичної нестабільності ключовим завданням будь-якого підприємства виступає забезпечення та управління його фінансовою стійкістю, яка є однією з головних умов розвитку, життєдіяльності, основою стабільного стану та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Вона характеризує ефективність фінансового, операційного та інвестиційного розвитку, відображає достатність забезпечення оборотних засобів власними джерелами покриття, а також дає змогу підприємству ефективно здійснювати фінансово-господарську діяльність та відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями. Саме фінансова стійкість дає можливість підприємству маневрувати власними коштами та визначає ступінь незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Проблеми аналізу фінансової стійкості підприємства завжди були об'єктом дослідження науковців та практиків. Даним питанням були присвячено роботи таких науковців, як: І.О. Бланк, М.Д. Білик, А.В. Василенко, Л.А. Костирко, І.Г. Ловінська, Н.А. Мамонтова, О.А. Островська, А.М. Поддєрьогін, О.О. Терещенко, Ю.С. Цал-Цалко та ін. Однак теоретичні та практичні засади визначення фінансової стійкості підприємства в умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем економічної невизначеності, в наукових роботах є недостатньо дослідженими.

Таким чином, існують проблеми як теоретико-методичного, так і прикладного характеру, що потребують свого розв'язання. Це актуалізує тему дипломної роботи і практичне значення наукових результатів дослідження.

Об'єктом дослідження є фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти визначення та резерви підвищення фінансових результатів діяльності підприємства.

Мета і завдання дослідження. Мета дипломної роботи полягає в оцінці фінансових результатів та обґрунтуванні резервів максимізації прибутку підприємства.

Для досягнення зазначеної мети поставлені та вирішені такі **завдання**:

- проаналізовані теоретичні та методичні аспекти формування та оцінки фінансового стану діяльності підприємства;

- досліджено та охарактеризовано ресурсний потенціал підприємства, його фінансовий стан та результати діяльності; встановлено тип та рівень фінансового потенціалу підприємства; досліджено прибутковість основних видів продукції підприємства;

- запропоновано та обґрунтовано основні напрями покращення фінансових результатів діяльності підприємства за допомогою впровадження інвестиційного проекту.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань фінансової діяльності підприємства. Інформаційну основу дипломної роботи становлять законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність підприємств в Україні; офіційні дані Державного комітету статистики України; фінансово-економічна та статистична документація товариства з обмеженою відповідальністю «Сільськогосподарське товариство ім. Б. Хмельницького».

Для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження: аналізу і синтезу; монографічний; статистичний; розрахунково-конструктивний; економіко-статистичний. Обробку даних здійснено з використанням програмного забезпечення Microsoft Excel.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретичних та науково-методичних положень щодо оцінки фінансових результатів діяльності підприємства та обґрунтуванні резервів максимізації прибутку підприємства.

Найбільш вагомими результатами роботи, що мають наукову новизну, є такі:

дістали подальшого розвитку:

- обґрунтування категоріального змісту поняття «фінансова стійкість» як комплексної категорії, що відбиває результат від усіх видів діяльності підприємства, характеризує його конкурентоспроможність на ринку за умов нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища й визначає стабільність його діяльності протягом тривалого періоду;

- ідентифікація чинників і визначення тенденцій виробничої й фінансової діяльності підприємства за допомогою врахування зовнішніх (інфляція, зростання цін) і внутрішніх факторів (сезонність виробничої діяльності) та визначення їх впливу на динаміку доходів і прибутків;

- визначення резервів максимізації прибутку підприємства за допомогою впровадження інвестиційного проекту з виробництва листового салату на основі гідропоніки.

Практичне значення одержаних результатів дипломного дослідження полягає в розробці конкретних пропозицій та рекомендацій щодо максимізації прибутку підприємства шляхом впровадження інвестиційного проекту з виробництва листового салату на основі гідропоніки.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Дипломна робота складається з реферату, вступу, трьох розділів, сьомих підрозділів, висновків та пропозицій, переліку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дипломної роботи становить 98 сторінок. Перелік використаних джерел становить 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу

Сучасні умови економічної та політичної нестабільності в нашій державі вимагають від підприємств більш досконалої управлінської та фінансової діяльності. Саме обґрунтовано прийняті рішення можуть сприяти фінансовій стабільності діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта.

Стійкий фінансовий стан підприємства в кризових умовах його діяльності – це запорука його стабільної майбутньої діяльності. Індикатором фінансового стану підприємства виступає його фінансова стійкість, яку необхідно формувати комплексно, тобто враховуючи усі аспекти діяльності підприємства.

Сучасними вітчизняними та зарубіжними дослідниками наводиться значний загальний визначень «фінансової стійкості» підприємства. Головною причиною такого різноманіття визначень є напрями досліджень науковців. Кожен дослідник, в залежності від предмету свого дослідження додає або скасовує щось у визначенні категорії «фінансова стійкість». Розглянемо декілька визначень вище зазначеної категорії та проаналізуємо основні напрями визначення «фінансової стійкості» (табл. 1.1.).

Дослідження визначень категорії «фінансова стійкість» ще раз довели, що в залежності від напрямку досліджень, її поняття різняться між собою. Так, під «фінансовою стійкістю» розуміють:

- характеристику стану фінансових ресурсів підприємства;
- ступінь залежності підприємств від залучених джерел фінансування;
- результат діяльності;
- стан рахунків підприємства, які гарантують його платоспроможність, ліквідність, прибутковість та кредитоспроможність [41].

Підходи до визначення категорії «фінансова стійкість»

Автори	Визначення поняття «фінансова стійкість»
О.С. Філімоненков [42]	«...стан підприємства, при якому розмір майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним»
О.Р. Кривицька [14]	«...результат формування достатнього для розвитку підприємства обсягу прибутку, що є визначальною ознакою його економічної незалежності»
Б.Є. Грабовецький [14]	«...надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів та інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування»
Г.В. Савицька [32]	«...здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігаючи рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого розвитку»
І.А. Бланк [7]	«...характеристика фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів, які використовуються»
А.Н. Азрилян [1]	«...комплексне поняття, яке володіє зовнішніми формами прояву, формується в процесі господарської діяльності і знаходиться під впливом різних факторів»
В.М. Івахненко [16]	«...відображає збалансованість засобів та джерел їх формування, доходів і витрат, грошових і товарних потоків, оцінюється на підставі співвідношення власного та злученого капіталу підприємства, темпів нагромадження власних засобів унаслідок господарської діяльності, співвідношення довгострокових і поточних зобов'язань, достатності забезпечення матеріальних оборотних засобів власними джерелами»
Б.Г. Поляк [31]	«...забезпеченість запасів і витрат підприємства джерелами формування»
Є.А. Уткін [45]	«...в якості критерію фінансової стійкості підприємства пропонує використовувати вірогідність банкрутства»

Крім того, фінансову стійкість підприємства досить часто асоціюють з такими поняттями як «рівновага» та «стабільність».

Фінансова стабільність є відображенням стабільного перевищення доходів над видатками, забезпечує вільне маневрування коштів підприємства [44].

Фінансова рівновага – показує стан фінансової системи, що характеризується збалансованістю, зрівноваженістю фінансових показників.

Умовами, що визначають рівень фінансової стійкості підприємства є її фактори. Будь-які зміни факторів здатні викликати зміни загального фінансового стану підприємства.

Виділяють внутрішні та зовнішні чинники (фактори) впливу на діяльність підприємства.

До зовнішніх факторів (факторів макросередовища) прийнято відносити:

- економічні чинники (рівень інфляції в державі, стан і розвиток вітчизняного виробництва, розвиток міжнародних економічних відносин, податкова система тощо);
- політична стабільність в державі та напрями в розвитку політичної системи;
- стабільність законодавства та вплив законодавчого поля на підприємницьку діяльність підприємств;
- демографічні чинники;
- соціально-культурні чинники;
- природні чинники тощо.

До внутрішніх факторів (факторів мікросередовища) прийнято відносити:

- споживачів (стан і розвиток потреб, попиту на товари, розвиток ринку);
- постачальників (привабливість постачальників, доцільність договірної політики);
- конкурентів (число активних конкурентів, стан конкуренції тощо);
- посередників (товарні біржі тощо).
- фінансово-кредитні організації [38].

Фінансову стійкість підприємства можна класифікувати під кутом впливу різних факторів на діяльність підприємства. З цієї точки зору найчастіше виділяють внутрішню, зовнішню і загальну стійкість. Внутрішня стійкість, яка формується під впливом дії факторів внутрішнього середовища підприємства, забезпечує розширене відтворення на підприємстві, яке досягається позитивною динамікою основних економічних і фінансових показників. Зовнішня стійкість визначається стабільністю економічного оточення – постачальників, покупців, конкурентів, державних органів, фінансових установ тощо. Загальна стійкість, яка складається відповідно з внутрішньої і зовнішньої, характеризується постійним перевищенням надходжень коштів над їх витрачанням.

За часовою ознакою виділяють тактичну і стратегічну стійкість. Тактична забезпечується балансом між поточними ресурсами, які підприємство отримує, і ресурсами, які споживає, з урахуванням циклічності попиту. Стратегічна - спрямована на досягнення довгострокових цілей в умовах ризику і невизначеності та забезпечується відповідністю темпів розвитку підприємства і темпів розвитку ринку.

За функціональною спрямованістю досліджують такі види стійкості підприємства:

- економічна – полягає у забезпеченості прибутковості виробничої та збутової діяльності в умовах постійних змін зовнішніх і внутрішніх факторів діяльності підприємств. Іншими словами, економічна стійкість підприємства зводиться до поєднання виробничої, організаційної та технологічної стійкості підприємства.

- соціальна, яка передбачає стійкість кадрового складу підприємства, що базується на мотивації персоналу, наявності соціальної захищеності, поліпшенні умов праці;

- організаційна характеризується рівнем організації виробництва, управління персоналом, внутрішніх ресурсів, зовнішніх відносин підприємства з суб'єктами господарювання;

- техніко-технологічна - залежить від ефективності (продуктивності) наявної техніки, можливості застосовувати новітні технології виробництва з метою отримання конкурентних переваг;

- маркетингова стійкість передбачає наявність маркетингових стратегій, направлених на отримання інформації щодо конкурентоспроможності продукції, ефективності рекламної діяльності, реагування ринку на маркетингові зміни тощо;

- екологічна – передбачає ведення господарської діяльності з використанням ресурсо- та енергозберігаючих технологій, реагування на екологічні ризики;

- ресурсна полягає в раціональному використанні обмежених ресурсів;

- інноваційна характеризується необхідністю впровадження у виробництво досягнень науки і техніки, нововведень, проведення науково-дослідних і конструкторських робіт;

- зовнішньоекономічна стійкість характеризується експортно-імпоротною діяльністю, що пов'язана з продукцією, матеріалами, інвестиціями.

Отже, усі проведені дослідження доводять, що «фінансова стійкість» - це комплексне поняття, яке відображає результат від усіх видів діяльності підприємства, свідчить про його конкурентоспроможність на ринку в умовах нестабільності внутрішнього та зовнішнього середовища, доводить (гарантує) стабільність його діяльності протягом тривалого часу завдяки обґрунтовано прийнятим рішенням.

На основі викладеного можна дійти висновку, що фінансова стійкість є складним та багатофакторним поняттям, обумовленим впливом існуючого середовища і найвищою формою фінансової стійкості підприємства є його здатність розвиватися в умовах непередбачених змін [20]

1.2. Методика оцінки фінансового стану діяльності підприємства

Фінансовий стан підприємства - це складна економічна категорія, що відображає на певний момент стан капіталу у процесі його кругообігу і здатність суб'єкта господарювання до саморозвитку.

Основними напрямками досліджень фінансового стану є:

- аналіз якості активів та пасивів;
- обґрунтованість витрат;
- обґрунтованість відображення доходів;
- аналіз прибутковості певних видів діяльності;
- розподілення та використання прибутків.

Фінансовий стан підприємства характеризується сукупністю показників, що відображають процес формування та використання його фінансових коштів, а саме:

➤ *показники фінансової стійкості* («коефіцієнт незалежності», «частка залучених коштів», «співвідношення власних та залучених коштів», «питома вага дебіторської заборгованості», «частка власних та довгострокових запозичених коштів» тощо);

➤ *показники ліквідності та платоспроможності* («коефіцієнт абсолютної ліквідності», «загальний коефіцієнт покриття», «коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей»);

➤ *показники ділової активності* («загальний коефіцієнт оборотності», «оборотні запаси», «оборотність власних коштів», «продуктивність» тощо).

Дослідження фінансового стану діяльності підприємства доцільно проводити за наступними етапами [19].

1. Спочатку проводять дослідження фінансового стану підприємства за допомогою експрес-аналізу. Для цього необхідно порівняти баланс підприємства на початок та на кінець року. Таке

дослідження надає можливість визначити основні тенденції розвитку підприємства. Якщо баланс підприємства на кінець року зростає, то його фінансовий стан можна оцінювати позитивно і навпаки. Після чого аналізуються статті балансу підприємства окремо та за його розділами.

Якщо на кінець року в балансі підприємства відбувається збільшення грошових коштів, фінансових вкладень та виробничих запасів, дане підприємство характеризується позитивним фінансовим станом.

2. Наступним (другим етапом досліджень) є визначення основних коефіцієнтів (ліквідності, платоспроможності, прибутковості, фінансової стійкості та ділової активності), що характеризують його фінансовий стан і їх порівняння з минулими роками.

Основні коефіцієнти, що характеризують ліквідність підприємства надано у таблиці 1.2.

Фінансова стійкість підприємства означає його платоспроможність протягом тривалого часу, стабільність в збільшенні отримання прибутку від результатів своєї діяльності та його конкурентоспроможність в умовах допустимого рівня ризику.

Дослідження фінансової стійкості підприємства відбувається в наступній послідовності: спочатку (перший етап) визначають основні показники, що характеризують його фінансову стійкість, після чого (другий етап) встановлюються фактори, які впливають на стійкість підприємства і проводиться їх кількісна та якісна оцінка. Заключним (третім етапом) є розробка заходів щодо підвищення фінансової стійкості підприємства.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства використовують абсолютні та відносні показники.

До абсолютних показників фінансової стійкості відносять:

1. Матеріальні оборотні кошти (запаси) підприємства у вартісній формі;

Показники ліквідності і платоспроможності

Показник	Формула розрахунку	Примітка
Величина чистих оборотних активів	Власний капітал – необоротні активи	Наявність даних активів на підприємстві дає йому можливість своєчасно сплачувати свої борги і вести процес розширеного відтворення.
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	Перевищення на підприємстві поточних активів над поточними зобов'язаннями означає, що воно є платоспроможним. Норматив цього показника > 1. Якщо даний коефіцієнт перевищує значення 2, то це означає, що на підприємстві відбувається не ефективне управління оборотним капіталом.
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти + поточні фінансові інвестиції + дебіторська заборгованість}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	Показує можливість підприємства у короткостроковий період здійснити усі обов'язкові платежі. Норматив даного показника складає від 0,6 до 0,8. Головною умовою позитивного значення коефіцієнта (навіть при нормативному значенні) є відсутність збільшення дебіторської заборгованості.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти + поточні фінансові інвестиції}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	Норматив цього показника складає 0,2, що свідчить про можливість підприємства миттєво сплатити свої зобов'язання у розмірі 20,0%. При умові стабільної роботи підприємства, даний показник може наближатись до «0».
Коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів	$\frac{\text{Грошові кошти + поточні фінансові інвестиції}}{\text{Величина чистих оборотних активів}}$	Для підприємства, котре нормально функціонує, цей показник змінюється від нуля до одиниці.
Частка оборотних коштів (засобів) в активах	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Підсумок активів балансу}}$	
Частка виробничих запасів в поточних активах	$\frac{\text{Запаси}}{\text{Поточні активи}}$	
Частка чистих оборотних активів у покритті запасів	$\frac{\text{Величина чистих оборотних активів}}{\text{Запаси}}$	

2. Наявність джерел фінансування (формування) матеріальних

оборотних коштів (запасів);

3. Показники забезпеченості запасів джерелами формування

За допомогою цих показників визначається трьохкомпонентний показник типу фінансової стійкості підприємства (S) (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Визначення типу фінансової стійкості підприємства

Показники	Тип фінансової стійкості (S)			
	Абсолютна стійкість	Нормальна стійкість	Нестійкий (предкризовий) стан	Кризовий стан
$\Phi 1 = K1 - 3$	$\Phi 1 \geq 0$	$\Phi 1 < 0$	$\Phi 1 < 0$	$\Phi 1 < 0$
$\Phi 2 = K2 - 3$	$\Phi 2 \geq 0$	$\Phi 2 \geq 0$	$\Phi 2 < 0$	$\Phi 2 < 0$
$\Phi 3 = K3 - 3$	$\Phi 3 \geq 0$	$\Phi 3 \geq 0$	$\Phi 3 \geq 0$	$\Phi 3 < 0$

Абсолютна стійкість свідчить про незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів.

При нормальній стійкості, окрім власних оборотних засобів, використовуються довгострокові залучені кошти.

Нестійкість фінансового стану можливо подолати, якщо зменшити дебіторську заборгованість, прискорити обіговість запасів, поповнити джерела власних оборотних засобів тощо. [19]

За допомогою відносних показників фінансової стійкості підприємства (коефіцієнтів) встановлюється його залежність від кредиторів, так як в основі даного аналізу лежить оцінка оптимальності співвідношення власного і позикового капіталу підприємства (табл.1.4)

Показники ділової активності дають змогу оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти.

До цієї групи відносять показники оборотності, які мають велике значення для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки швидкість обороту коштів безпосередньо впливає на платоспроможність підприємства.

**Алгоритм оцінки показників фінансової стійкості (незалежності)
підприємства**

Показник	Формула розрахунку	Примітка
Коефіцієнт незалежності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Підсумок пасиву балансу}}$	За більшістю методик норматив даного показника складає $> 0,5$, що свідчить про необхідність мати більше 50,0% власного капіталу для того, щоб залишатись незалежним від зовнішніх кредиторів.
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Підсумок пасиву балансу}}$	Нормативне значення даного показника $< 0,5$, що означає наявність позикового капіталу на підприємстві повинно бути менше ніж 50,0 %. Критичним значенням є коефіцієнт на рівні 0,7.
Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{1}{\text{Коефіцієнт незалежності}}$	Критичне значення - 2
Коефіцієнт фінансової стабільності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Позиковий капітал}}$	> 1 . Критичне значення – 1.
Коефіцієнт заборгованості (коефіцієнт фінансового ризику або фінансового важелю)	$\frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Власний капітал}}$	Оптимальне значення даного коефіцієнту $\leq 0,5$. Критичне значення – 1.
Показник фінансового лівериджу	$\frac{\text{Довгострокові пасиви}}{\text{Власний капітал}}$	$\leq 0,25$
Коефіцієнт маневреності власних коштів	$\frac{\text{Чисті оборотні активи (або власні оборотні засоби)}}{\text{Власний капітал}}$	Показує, яка частка власного капіталу знаходиться в обороті, а яка капіталізована.
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	$\frac{\text{Довгострокові пасиви}}{\text{Довгострокові пасиви + власний капітал}}$	
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Довгострокові пасиви + власний капітал}}$	
Коефіцієнт структури залученого капіталу	$\frac{\text{Довгострокові пасиви}}{\text{Позиковий капітал}}$	
Коефіцієнт інвестування	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Необоротні активи}}$	Показує, яка частина основних засобів профінансована за рахунок власних коштів

Показники ділової активності подано у таблиці 1.5.

Показники ділової активності підприємства

Показник	Формула розрахунку	Примітка
Коефіцієнт трансформації капіталу	$\frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середній підсумок балансу}}$	
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середня дебіторська заборгованість}}$	
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середня кредиторська заборгованість}}$	
Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	$\frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середні виробничі запаси}}$	
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середня величина власного капіталу}}$	
Коефіцієнт оборотності основних засобів	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середня вартість основних фондів}}$	
Коефіцієнт оборотності засобів	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середня величина оборотних активів}}$	
Тривалість (період) обороту у днях	$\frac{\text{Кількість календарних днів звітної періоду}}{\text{Коефіцієнт оборотності}}$	
Тривалість операційного циклу у днях	Тривалість обороту дебіторської заборгованості + тривалість обороту засобів	Показує час трансформації запасів компанії у гроші. Позитивним моментом є зниження даного показника у динаміці.
Тривалість фінансового циклу	Період одного обороту запасів + Період погашення дебіторської заборгованості - Період погашення кредиторської заборгованості	Позитивним моментом є зниження даного показника у динаміці. Якщо значення показника є нижчим нуля, то це говорить про проблеми з ліквідністю.

Прибутковість підприємства одна із головних умов його стабільної діяльності. Адже розвиток і діяльність підприємства не можливі без наявності додаткових коштів.

Критерієм ефективної, стабільної діяльності є рівень рентабельності, який показує скільки підприємство отримало прибутку на кожен вкладений гривню.

Види рентабельності, що характеризують результати діяльності підприємства та методика їх розрахунку подані у таблиці 1.6.

Таблиця 1.6.

Види рентабельності

Показник	Формула розрахунку	Примітка
<i>Рентабельність інвестицій (капіталу)</i>		
Коефіцієнт рентабельності активів (всього капіталу)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина активів підприємства}}$	Показник становить інтерес для акціонерів, наявних і потенційних власників. <i>Норматив:</i> <u>для власного капіталу</u> > 0,15; <u>для всього капіталу</u> > 0,1;
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина власного капіталу}}$	
<i>Рентабельність продажів</i>		
Коефіцієнт рентабельності реалізації 1 (валова рентабельність продаж)	$\frac{\text{Прибуток від реалізації продукції (валовий)}}{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції}}$	Показує ефективність виробничої діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення.
Коефіцієнт рентабельності реалізації 2 (операційна рентабельність продажу)	$\frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції}}$	
Коефіцієнт рентабельності реалізації 3 (чиста рентабельність продажу)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції}}$	
<i>Рентабельність виробничої діяльності</i>		
Валова рентабельність виробництва	$\frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Собівартість продукції}}$	
Чиста рентабельність виробництва	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Собівартість продукції}}$	
Коефіцієнт рентабельності продукції	$\frac{\text{Прибуток від реалізації } i\text{-тої продукції}}{\text{Собівартість реалізованої } i\text{-тої продукції}}$	

Завершальним етапом визначення стану фінансової діяльності підприємства є встановлення його рівня фінансового потенціалу (Інтегрована

оцінка фінансового стану підприємства) за допомогою показників, які наведені у таблиці 1.7. з визначеними нормативами.

Таблиця 1.7

Рейтингова оцінка ФПП за фінансовими показниками

Найменування показника	Високий рівень ФПП	Середній рівень ФПП	Низький рівень ФПП
Коефіцієнт фінансової незалежності	> 0,5	0,3-0,5	< 0,3
Коефіцієнт загальної ліквідності	> 2,0	1,0-2,0	< 1,0
Коефіцієнт термінової ліквідності	> 0,8	0,4-0,8	< 0,4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,2	0,1-0,2	< 0,1
Рентабельність усіх активів	> 0,1	0,05-0,1	< 0,05
Рентабельність власного капіталу	> 0,15	0,1-0,15	< 0,1
Ефективність використання активів у процесі виробництва продукції	> 1,6	1,0-1,6	< 1,0
Частка залучених коштів у загальній сумі джерел	< 0,5	0,7-0,5	> 0,7

На основі вище зазначених показників будується крива фінансового потенціалу підприємства шляхом поєднання усіх показників підприємства між собою [22]

Висновки до першого розділу.

1. Сучасними вітчизняними та зарубіжними дослідниками наводиться значний загал визначень «фінансової стійкості» підприємства. Головною причиною такого різноманіття визначень є напрями досліджень науковців. Кожен дослідник, в залежності від предмету й методу свого дослідження додає або скасовує щось у визначенні категорії «фінансова стійкість».

2. Згідно проведених досліджень зміст категорії «фінансова стійкість» пропонується трактувати як комплексну категорію, що відбиває результат від усіх видів діяльності підприємства, характеризує його конкурентоспроможність на ринку за умов нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища й визначає стабільність його діяльності протягом тривалого періоду.

3. Дослідження методичного аспекту оцінки фінансового стану підприємства доводять, що доцільним є не тільки визначення абсолютних та відносних показників ліквідності, платоспроможності, фінансової незалежності, ділової активності та прибутковості підприємства, а й поєднання усіх цих аспектів в інтегровані показники фінансового стану підприємства шляхом встановлення його типу фінансового стану та рівня фінансового потенціалу підприємства. За допомогою такого підходу можна визначити, до якого саме типу належить певне підприємство, а також зробити прогностичні розрахунки щодо перспектив розвитку підприємства у разі зміни фінансової стійкості.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Оцінка та діагностика потенціалу підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Сільськогосподарське товариство ім. Б. Хмельницького» засноване у 2000 році і розташоване за адресою: будинок 75, вул. Чкалова, с. Богданівка Павлоградський район Дніпропетровська область. Керівник товариства – Цимай Володимир Сергійович. У своїй діяльності товариство керується Конституцією України, Законами України, постановами Верховної Ради України, указами Президента України, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України та іншими законодавчими нормативними актами.

Основними видами діяльності господарства згідно КВЕД є:

- 1).01.11 Вирощування зернових та технічних культур;
- 2).01.61 Допоміжні види діяльності в галузі вирощування сільськогосподарських культур.

Розмір статутного капіталу - 385 000,00 грн. Загальний розмір земельних угідь підприємства, які воно орендує, станом на 2020 рік складає 1939 га. Середньорічна чисельність працівників протягом останніх п'яти років коливається у межах від 39 до 44 осіб.

Велике значення при оцінці та аналізі потенціалу підприємства і його результатів господарської діяльності має спеціалізація підприємства, яка представляє собою результат суспільного поділу праці. Спеціалізація виробництва відображає процес зосередження діяльності підприємства на виготовленні певної продукції. На спеціалізацію сільськогосподарського виробництва впливають природно-кліматичні, економічні, біологічні і соціальні фактори. Спеціалізація обумовлює необхідність товарного обміну

між членами суспільства. Наявність такого обміну внаслідок спеціалізації веде до удосконалення виробництва [5].

Напрямок та рівень спеціалізації підприємства визначається за структурою товарної продукції, яка подана у додатку А.

Наведенні данні щодо структури товарної продукції дозволяють стверджувати, що товариство протягом останніх п'яти років займається виробництвом продукції галузі рослинництва (76,73% у структурі товарної продукції) та наданням послуг у сільському господарстві (23,27%). Із зазначених культур у структурі товарної продукції чітко видно, що значну перевагу товариство віддає вирощуванню соняшнику, питома вага якого у середньому за п'ять років склала 50,24%. Другу сходинку займають зернові та зернобобові культури (26,49%), серед яких перевага віддається озимій пшениці (16,89%). Виходячи з цього, можна зазначити, що підприємство має олійно-зерновий напрямок.

В умовах ринкового господарювання, що супроводжується нестабільністю зовнішнього середовища, попиту та пропозиції, цін, змінами в конкурентному статусі тощо, одним з першочергових завдань керівництва підприємств стає формування й оцінка поточних та перспективних можливостей суб'єкта господарювання, тобто його потенціалу. Якщо оцінка надає уявлення про розмір потенціалу (загального або за окремими складовими), то діагностика дозволяє виявити «хворі» місця в потенціалі, тобто за допомогою діагностики можна визначити рівень використання потенціалу та резерви його зростання. Ефективність роботи, можливість досягнення оперативних і стратегічних цілей діяльності підприємства залежить від рівня його потенціалу. У зв'язку з цим виникає потреба в оцінці потенціалу та його діагностиці [19].

Основними складовими потенціалу підприємства, без яких не можливий сам процес виробництва у сільському господарстві, є: земельний потенціал, кадровий потенціал, матеріальний та фінансовий потенціали.

Важливу роль в сільському господарстві відіграє земля, оскільки вона

виступає в ролі основного та незамінного засобу виробництва. Залежно від складу і структури земельних угідь планується господарська діяльність як окремих підприємств, так і району.

Склад та структуру земельних угідь СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького» подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Склад і структура земельних угідь, землезабезпеченість

Показники	2015		2016		2017		2018		2019		2019 у % до 2015
	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	
Загальна земельна площа	1934	100	1943	100	1936	100	1947	100	1939	100	100,26
в т.ч. сільськогосподарські угіддя	1934	100	1943	100	1936	100	1947	100	1939	100	100,26
із них: рілля	1934	100	1943	100	1936	100	1947	100	1939	100	100,26
Посівна площа	1414	73,1	1653	85,1	1513	78,2	1932	99,23	1631	84,1	115,35
Коефіцієнт сільськогосподарського освоєння землі	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	100,00
Коефіцієнт розораності землі	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	100,00
Питома вага посівів у ріллі	-	73,1	-	85,1	-	78,2	-	99,23	-	84,1	+11,01 в.п.
Кількість працівників	39		43		40		44		41		105,13
Припадає на одного робітника: сільськогосподарських угідь	49,6	-	45,2	-	48,4	-	44,3	-	47,3	-	95,37
ріллі	49,6	-	45,2	-	48,4	-	44,3	-	47,3	-	95,36

Аналіз складу і структури земельних угідь СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького» доводить, що розмір його загальної земельної площі протягом п'яти років досліджень постійно збігався з площею

сільськогосподарських угідь та ріллі, про що свідчать коефіцієнти сільськогосподарського освоєння та розораності землі. Проте, площа земельних ресурсів постійно коливалась і станом на 2019 рік вона збільшилась на 0,26 % і склала 1939 га.

Під виробництво сільськогосподарських культур на підприємстві використовується не вся розорана земля, про що доводить показник питомої ваги посівів у ріллі, який за період дослідження збільшився на 11,01 відсоткових пункти і склав у 2019 році 84,12%. А це означає, що розмір чорного пару на підприємстві скорочується.

Кадровий потенціал є надзвичайно важливою складовою частиною продуктивних сил суспільства. Тільки людському ресурсу властивий процес самовдосконалення. Тому для кожної галузі економіки країни людина була, є і залишається надалі головною продуктивною силою та джерелом розвитку науково-технічного прогресу.

Що ж до сільськогосподарського господарства, то земля, основні і оборотні фонди та трудові ресурси складають сукупний ресурсний потенціал будь-якого аграрного підприємства, а ефективність його використання визначає результати господарювання. Будь-яке аграрне підприємство може ефективно працювати за умови, якщо воно має необхідний професійний і кваліфікаційний склад працівників, доцільну кадрову структуру.

Трудові ресурси займають особливе місце в усій сукупності ресурсів підприємства. Людські ресурси є головним ресурсом кожного підприємства, від якості й ефективності використання якого багато в чому залежать результати діяльності підприємства і його конкурентоздатності.

Показники наявності та раціонального використання трудових ресурсів в СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького» розглянемо за даними таблиці 2.2.

Згідно аналізу трудових ресурсів підприємства, їх середньорічна чисельність протягом п'яти років мала нестабільний характер. Проте, ефективність їх використання практично не змінилась, про що свідчить коефіцієнт використання робочого часу, який збільшився лише на 1,66% та

річна продуктивність праці, яка підвищилась в 3,4 рази (в більшій частині завдяки значному стрибку росту цін на сільськогосподарську продукцію).

Таблиця 2.2

Наявність та використання трудових ресурсів

Показники	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2019 у % до 2015
Середньорічна чисельність працівників, осіб	39	43	40	44	41	105,13
Ними відпрацьовано - всього, тис. люд.-год.	70,59	80,195	73	82,72	75,44	106,87
Відпрацьовано одним середньорічним працівником, люд.-год.	1810	1865	1825	1880	1840	101,66
Річний запас робочого часу, т. люд.-год.	75,075	82,775	77	84,7	78,925	105,13
Коефіцієнт використання робочого часу	0,94	0,97	0,95	0,98	0,96	101,66
Трудозабезпеченність	58,75	49,77	40,01	44,03	41,02	69,83
Річна продуктивність праці (за чистим доходом), тис.грн./особу	321,72	348,35	633,67	626,68	1096,06	в 3,4 рази

В сільськогосподарському виробництві ключову роль відіграють засоби виробництва – знаряддя й предмети праці. Вони приймають безпосередню участь у створенні вартості готової продукції і, виступаючи складовою продуктивних сил, детермінують ступінь розвитку матеріально-технічного базису сільськогосподарських підприємств.

Тому від стану забезпеченості виробничого процесу знаряддями та предметами праці, їх структурної відповідності та ефективності

використання суттєво залежить кінцевий результат діяльності суб'єктів господарювання в аграрній сфері.

Засоби виробництва, які відображаються у вартісній формі у сукупності із грошовими ресурсами, що обслуговують виробничий процес, представляють собою виробничі фонди. Виробничі фонди є сукупністю засобів й предметів праці, які необхідні для ведення виробництва, виражена у грошовій формі.

Основні виробничі фонди беруть участь у багатьох виробничих циклах і частинами переносять свою вартість на виготовлений продукт, зберігаючи при цьому в процесі використання свою натуральну форму.

Оборотні виробничі фонди повністю споживаються в кожному виробничому циклі змінюючи свою натуральну форму і повністю переносять свою вартість на вартість новоствореної продукції.

Обсяг виробництва продукції на підприємстві залежить не тільки від забезпечення підприємства основними виробничими фондами та іншими виробничими ресурсами, але й від того, наскільки основні виробничі фонди використовуються [8].

Розглянемо більш детально забезпеченість та ефективність використання виробничих фондів в СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького» в таблиці 2.3.

Оцінка забезпеченості та ефективності використання виробничого потенціалу підприємства доводить, що протягом усього періоду дослідження наявність, як основного, так і оборотного капіталу на підприємстві зростала. Проте, темпи росту оборотного капіталу значно вищі, ніж основного капіталу, що пояснюється значним підвищенням цін на сировину, яка постійно потрібна для процесу відтворення продукції. Що стосується основного капіталу, відмітимо, що темпи росту первісної його вартості перевищують темпи росту залишкової вартості, що говорить про постійне оновлення та капітальний ремонт наявної техніки на підприємстві і, як

наслідок, зростання фондівіддачі у 2019 році проти 2015 року на 163,5 %, тобто підвищення ефективності використання основного капіталу.

Таблиця 2.3

**Забезпеченість та економічна ефективність використання
виробничих фондів**

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2019 у % до 2015
Залишкова вартість основних фондів на кінець року, тис. грн.	3529,6	3 719,0	3 769,7	5231,7	3893,4	110,31
Знос основних фондів на кінець звітного періоду, тис. грн.	3956,0	4 227,0	4 932,2	5 761,1	5 836,1	147,53
Первісна вартість основних фондів на кінець звітного періоду, тис. грн.	7159,22	7 946,0	8 701,9	10 992,8	9 729,5	135,90
Середньорічна вартість оборотного капіталу, тис. грн.	16509,5	18 492,6	40 043,9	59 317,9	88 426,9	в 5,4 рази
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	12547,2	14 979,0	25 346,6	27 573,7	44 938,4	в 3,6 рази
Середньорічна численність працівників, осіб	39	43	40	44	41	105,13
Площа с/г угідь, га	1934	1943	1936	1947	1939	100,26
Фондозабезпеченість, тис. грн.	370,2	408,9	449,5	564,6	501,8	135,55
Фондоозброєність, тис. грн.	183,6	184,8	217,6	249,8	237,3	129,27
Фондомісткість (за чистим доходом), грн.	0,57	0,53	0,34	0,40	0,22	37,94
Фондовіддача (за чистим доходом), грн.	1,75	1,89	2,91	2,51	4,62	263,54
Коефіцієнт зношення	0,55	0,53	0,57	0,52	0,60	108,55
Коефіцієнт обороту оборотного капіталу	0,76	0,81	0,63	0,46	0,51	66,87
Тривалість одного обороту оборотного капіталу, дні	480,3	450,6	576,7	785,2	718,2	149,55

Проте, незважаючи на практично стабільний коефіцієнт зношення основних фондів протягом усього періоду досліджень, їх матеріальний стан практично на 50-60% зношений.

Подальший аналіз використання виробничих фондів доводить, що, на відміну від основних фондів, ефективність використання оборотного капіталу на підприємстві з року в рік погіршується. Так, тривалість одного обороту оборотного капіталу у 2019 році проти 2015 року підвищилась на 49,55 % і станом на 2019 рік склала 718 днів, що говорить про недостатньо ефективну планову та управлінську діяльність на підприємстві.

Потенціал підприємства можна визначити як здатність суб'єкта господарювання до виробництва й реалізації конкурентоспроможної продукції, при умові раціонального використання наявних ресурсів та можливостей, в тих обсягах, які необхідні для забезпечення ефективного функціонування відповідно до визначених стратегічних і тактичних цілей і планів розвитку підприємства.

Виробничий потенціал відбиває спроможність наявних ресурсів підприємства до трансформації вихідних ресурсів в умовах раціональної взаємодії виробничих процесів, з урахуванням специфічних особливостей технології, ресурсозабезпечення, комунікаційних зв'язків і завантаження виробничих потужностей, на вироблену продукцію та послуги [13].

Ефективність використання наявного потенціалу підприємства та кінцеві результати його діяльності представлені у додатку Б.

Оцінка та діагностика наявного потенціалу підприємства протягом періоду дослідження довела, що підприємство в достатній мірі забезпечено земельним, трудовим (кадровим) та виробничим потенціалом. Проте, ефективність його використання досить різна. Так, земельний, кадровий та виробничий потенціал (в основній його частині) на підприємстві використовується раціонально та ефективно, що не можна сказати про оборотний капітал. За період дослідження тривалість одного його обороту зросла на 237 днів і станом на 2019 рік склала 718 днів, що говорить про

недостатньо ефективну планову та управлінську діяльність на підприємстві. Відповідно така ситуація негативно вплинула на кінцеві результати діяльності підприємства, а саме, валова та чиста рентабельність виробництва на підприємстві знизилась на 0,63 та 0,1 і станом на 2019 рік склали 0,01 та 0,02 або 1,0% та 2,0% рівня рентабельності відповідно.

2.2. Аналіз фінансового стану підприємства

Фінансовий стан підприємства є комплексним поняттям, яке відбиває результат взаємодії всіх системних елементів фінансових відносин господарюючого суб'єкта. Він обумовлюється сукупною взаємодією виробничо-господарських чинників та характеризується системою економічних показників, які віддзеркалюють наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [21].

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від результатів виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Стабільний випуск продукції, її реалізація, якість продукції – це ті складові, що становлять стабільну фінансову діяльність підприємства.

Господарська діяльність будь-якого підприємства тісно пов'язана з його фінансовою діяльністю, оскільки саме підприємство самостійно визначає напрями вкладення своїх фінансових ресурсів, види та розміри продукції, витрати відповідно до технології виробництва тощо з метою отримання прибутку.

Фінансове забезпечення господарської діяльності полягає у своєчасному оновленні та розширенні матеріально-технічної бази підприємства, суттєво впливає на наявність кадрового потенціалу, його продуктивність праці, підвищення результатів економічної ефективності виробництва та майбутній стратегічний розвиток підприємства.

Фінансовий стан підприємства може бути стійким, нестійким, кризовим. Здатність підприємства своєчасно здійснювати платежі, фінансувати свою діяльність на розширеній основі свідчить про стійкий фінансовий стан. Стійкий фінансовий стан підприємства залежить від результатів виробничої, комерційної і фінансової діяльності.

Головною метою аналізу фінансового стану є своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності підприємства і пошук резервів зміцнення фінансового стану підприємства та його платоспроможності, що позитивно впливає на конкурентоспроможність самого підприємства [33].

Платоспроможність, ліквідність та кредитоспроможність є головними характеристиками суб'єктів господарювання, які прагнуть оцінити партнерів по бізнесу, а також наявних та потенційних кредиторів підприємства. Знання цих критеріїв діяльності дає можливість встановити період, протягом якого підприємство буде здатним виконувати свої грошові зобов'язання перед іншими суб'єктами ринку.

Ліквідність підприємства характеризується співвідношенням величини його високоліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти, ринкові цінні папери, дебіторська заборгованість) і короткострокової заборгованості. Ліквідність характеризує здатність підприємства швидко перетворити активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів у міру настання їх строку. Під платоспроможністю підприємства розуміють його здатність в строк і в повному обсязі задовольняти платіжні вимоги постачальників техніки і матеріалів відповідно до господарських договорів, повертати кредити, проводити оплату праці персоналу, вносити платежі в бюджет [27].

Показники ліквідності та платоспроможності підприємства розраховуються за даними балансу і відбивають відповідні характеристики фінансового стану у певний період часу. Кредитоспроможність виступає комплексною категорією і детермінує спроможність суб'єкта господарювання погашати наявну заборгованість не тільки в даний час, а й у майбутньому.

Високий показник рівня кредитоспроможності підприємства вказує на те, що підприємство здатне вчасно і у повному обсязі розраховуватись за усіма раніше отриманими позичками, характеризується стійким фінансовим станом, високим рівнем платоспроможності, прибутковості і ліквідності, а також можна спрогнозувати позитивну динаміку щодо погашення заборгованості підприємства у майбутньому [24].

Найбільш простим методом оцінювання ліквідності і платоспроможності є аналіз ліквідності балансу, який ґрунтується на порівнюванні окремих груп активів підприємства різного рівня ліквідності із окремими групами джерел формування його капіталу різних термінів сплати боргів.

Баланс можна вважати абсолютно ліквідним, якщо будуть задовольнятися такі умови:

- 1) Найбільш ліквідні активи товаровиробника перевищують термінові (короткострокові) пасиви або дорівнюють зазначеним ($A1 >; = П1$);
- 2) Активи, які здатні швидко реалізовуватися, дорівнюють короткотерміновим пасивам або є більшими від них ($A2 =; > П2$);
- 3) Активи, що реалізуються повільно, дорівнюють довгостроковим пасивам або більші за них ($A3 =; > П3$);
- 4) Активи, що важко реалізуються, менші за постійні пасиви ($A4 < П4$).

Необхідно відзначити, що при виконанні перших трьох умов, тобто коли поточні активи перевищуватимуть сформовані зовнішні зобов'язання виробника, – обов'язково буде виконана й остання наведена умова, оскільки це вказує на наявність у господарюючого суб'єкта власних оборотних коштів, що власне й забезпечує йому фінансову стійкість. Невиконання однієї з наведених перших трьох умов (1;2;3) вказує, що фактична ліквідність відрізняється від абсолютної ліквідності балансу.

Якщо підприємство має показник ліквідності настільки великий, що після сплати найбільш термінових із зобов'язань залишаються вільні кошти,

то можна прискорювати терміни розрахунків з банківською установою, постачальниками та кредиторами.

Аналіз та джерела ліквідності балансу за п'ять років надано у таблицях 2.4, 2.5, 2.6, 2.7, 2.8.

Таблиця 2.4

Аналіз та джерела ліквідності балансу за 2015 рік

	2015		2015
Актив	Звітний рік	Пасив	Звітний рік
Найбільш ліквідні активи	1940,8	Негайні пасиви	8 851,10
Активи, що швидко реалізуються	23 436,70	Короткострокові пасиви	402,6
Активи, реалізуються повільно	7 269,60	Довгострокові пасиви	965,80
Активи, що важко реалізуються	3 102,30	Постійні пасиви	25529,90
Баланс	35 749,40	Баланс	35 749,40

Аналіз джерел ліквідності балансу за період дослідження доводить, що протягом 2015-2019 років на підприємстві не виконувалась перша умова абсолютної його ліквідності, а саме найбільш ліквідні активи підприємства значно менші за негайні пасиви.

Таблиця 2.5

Аналіз та джерела ліквідності балансу за 2016 рік

	2016		2016
Актив	Звітний рік	Пасив	Звітний рік
Найбільш ліквідні активи	220,5	Негайні пасиви	11 257,30
Активи, що швидко реалізуються	28 361,30	Короткострокові пасиви	489,7
Активи, реалізуються повільно	8 659,10	Довгострокові пасиви	1 166,70
Активи, що важко реалізуються	3 345,80	Постійні пасиви	27673,00
Баланс	40 586,70	Баланс	40 586,70

Наступним етапом дослідження ліквідності підприємства є розрахунок та аналіз основних показників ліквідності. Вони

застосовуються для оцінки можливостей підприємства виконати свої короткострокові зобов'язання.

Таблиця 2.6

Аналіз та джерела ліквідності балансу за 2017 рік

	2017		2017
Актив	Звітний рік	Пасив	Звітний рік
Найбільш ліквідні активи	67,5	Негайні пасиви	14 911,70
Активи, що швидко реалізуються	36 122,20	Короткострокові пасиви	558,3
Активи, реалізуються повільно	7 207,10	Довгострокові пасиви	1 372,90
Активи, що важко реалізуються	3 769,70	Постійні пасиви	30323,60
Баланс	47 166,50	Баланс	47 166,50

Наявність різних показників ліквідності пояснюється різними інтересами споживачів аналітичної інформації:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності є важливим для постачальників сировини і матеріалів;
- коефіцієнт швидкої ліквідності для банків;
- коефіцієнт поточної ліквідності для покупців і власників акцій та облігацій підприємства [15].

Таблиця 2.7

Аналіз та джерела ліквідності балансу за 2018 рік

	2018		2018
Актив	Звітний рік	Пасив	Звітний рік
Найбільш ліквідні активи	200,3	Негайні пасиви	41 395,90
Активи, що швидко реалізуються	26 700,10	Короткострокові пасиви	1 533,70
Активи, реалізуються повільно	48 338,60	Довгострокові пасиви	0,00
Активи, що важко реалізуються	5 231,70	Постійні пасиви	37540,70
Баланс	80 470,70	Баланс	80 470,70

Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства подано у таблиці 2.9.

Таблиця 2.8

Аналіз та джерела ліквідності балансу за 2019 рік

	2019		2019
Актив	Звітний рік	Пасив	Звітний рік
Найбільш ліквідні активи	38,8	Негайні пасиви	49 541,40
Активи, що швидко реалізуються	26 772,30	Короткострокові пасиви	17 001,40
Активи, реалізуються повільно	73 530,40	Довгострокові пасиви	
Активи, що важко реалізуються	3 893,40	Постійні пасиви	37692,10
Баланс	104 234,90	Баланс	104 234,90

Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства доводить, що за період дослідження усі коефіцієнти ліквідності мають тенденцію до погіршення. При цьому, не всі коефіцієнти відповідають нормативам.

Таблиця 2.9

Оцінка ліквідності активів та платоспроможності підприємства

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2019 +/- до 2015
Величина чистих оборотних активів, грн	35156	25893	26554	32309	33799	-1357
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,90	2,98	2,81	1,75	1,51	-1,39
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,36	2,41	2,34	0,63	0,40	-1,96
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,21	0,012	0,004	0,005	0,001	-0,21
Коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів	0,1	0,06	0,002	0,004	0,001	-0,099
Частка оборотних коштів (засобів) в активах	0,79	0,85	0,92	1,13	1,09	+0,3
Частка виробничих запасів в поточних активах	0,08	0,1	0,15	0,34	0,51	+0,43
Частка чистих оборотних активів у покритті запасів	4,42	4,36	4,29	1,55	0,81	-3,61

Так, не зважаючи на те, що коефіцієнт поточної ліквідності відповідає нормативу (більший ніж 1), що говорить про успішне функціонування

підприємства, коефіцієнти швидкої та абсолютної ліквідності підприємства у 2019 році взагалі не відповідають нормативам (норматив коефіцієнту швидкої ліквідності встановлено на рівні 0,6-0,8, а абсолютної – більше ніж 0,2). Їх розмір у 2019 році склав 0,4 та 0,001 відповідно, що говорить про відсутність можливості на підприємстві погашати поточну заборгованість навіть при відсутності дебіторської заборгованості.

Подальший аналіз ліквідності підприємства доводить, що головною причиною відповідного становища на підприємстві є значне збільшення виробничих запасів на підприємстві. Станом на кінець 2019 року їх частка в поточних активах склала більше ніж 50,0% проти 8,0% у 2015 році, коли всі три коефіцієнти ліквідності відповідали нормативам.

Таким чином, аналіз ліквідності підприємства доводить, що станом на 2019 рік підприємство практично не ліквідне, а відповідно не платоспроможне. А відтак, воно може втратити довіру у свої постачальників сировини і матеріалів та банків. Але у підприємства є шанс вийти з відповідної ситуації шляхом заохочення інвесторів до своєї діяльності або скорочення частки виробничих запасів в поточних активах підприємства.

Фінансова стабільність може виступати умовою та гарантією виживання й розвитку будь-якого господарюючого суб'єкта. Фінансова стабільність господарюючого суб'єкта відбиває надійну й гарантовану платоспроможність у звичайних умовах й навіть при випадкових змінам на ринку.

Критеріями стабільного економічного розвитку підприємства є його прибутковість та фінансова стійкість. Якщо підприємство є прибутковим, але фінансово не стійким, в майбутньому найбільш ймовірно, воно матиме фінансові проблеми зумовлені нестачею коштів для здійснення поточних витрат, затримками в розрахунках із постачальниками-кредиторами та акціонерами, труднощами при погашенні банківських позик та емітованих підприємством боргових зобов'язань.

Більш того, чим вищим є його стабільність, тим більше переваг перед іншими товаровиробниками даного сектору національної економіки в

отриманні кредитів й залученні інвестиційних коштів. Фінансово стійке підприємство може вчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями з державою, різними позабюджетними фондами, працівниками, контрагентами.

До основних факторів, які детермінують фінансову стійкість товаровиробника, належить фінансова структура його капіталу (наявне співвідношення позикових та власних коштів, а також довгострокових і короткострокових джерел коштів) і діюча політика фінансування складових активів (насамперед необоротних активів і запасів) [6].

З метою оцінки типу фінансової стійкості необхідно розглянути характеристику джерел формування матеріальних оборотних коштів (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Характеристика джерел формування матеріальних оборотних коштів

	2017	2018	2019
Власні оборотні засоби (К1)	26553,9	32 309,00	33 798,70
Власні оборотні засоби і довгострокові позикові джерела формування запасів (К2)	27926,8	32 309,00	33 798,70
Загальна величина основних джерел формування запасів (К3)	27926,8	32 309,00	36 488,70
Матеріальні оборотні кошти (З)	31 109,80	58 698,50	6 520,00

За допомогою цих показників визначається трьохкомпонентний показник типу фінансової стійкості підприємства (S) (табл. 2.11). Абсолютна стійкість свідчить про незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів.

При нормальній стійкості, окрім власних оборотних засобів, використовуються довгострокові залучені кошти.

Таблиця 2.11

Визначення типу фінансової стійкості підприємства

Показники	Тип фінансової стійкості (S)			
	Абсолютна стійкість	Нормальна стійкість	Нестійкий (предкризовий) стан	Кризовий стан
$\Phi 1 = K1 - 3$	$\Phi 1 \geq 0$	$\Phi 1 < 0$	$\Phi 1 < 0$	$\Phi 1 < 0$
$\Phi 2 = K2 - 3$	$\Phi 2 \geq 0$	$\Phi 2 \geq 0$	$\Phi 2 < 0$	$\Phi 2 < 0$
$\Phi 3 = K3 - 3$	$\Phi 3 \geq 0$	$\Phi 3 \geq 0$	$\Phi 3 \geq 0$	$\Phi 3 < 0$

Нестійкість фінансового стану можливо подолати, якщо зменшити дебіторську заборгованість, прискорити обіговість запасів, поповнити джерела власних оборотних засобів тощо.

Дані щодо типу фінансової стійкості підприємства надано у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Тип фінансової стійкості підприємства

Показники	2017	2018	2019
$\Phi 1 = K1 - 3$	20033,90	1 199,20	-24 899,80
$\Phi 2 = K2 - 3$	21406,80	1 199,20	-24 899,80
$\Phi 3 = K3 - 3$	21406,80	1 199,20	-22 209,80
Тип фінансової стійкості	Абсолютна стійкість	Абсолютна стійкість	Кризовий стан

Згідно таблиці 2.12 підприємство у 2019 році, на відміну від 2017 та 2018 років, знаходиться у кризовому стані, оскільки усі показники, що характеризують трьохкомпонентний показник типу фінансової стійкості підприємства значно менші за 0.

Діагностичне вимірювання і оцінка платоспроможності підприємства здійснюється також за допомогою коефіцієнтів фінансової стабільності (або коефіцієнтів довгострокової платоспроможності, або коефіцієнтів частки запозичених коштів, або коефіцієнтів фінансового важеля).

В основі даного аналізу лежить оцінка оптимальності співвідношення власного і позикового капіталу підприємства.

Проаналізуємо показники фінансової незалежності та структуру капіталу СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького» (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Оцінка показників фінансової незалежності та структури капіталу

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2019 +/- до 2015
Коефіцієнт незалежності (автономії, власного капіталу)	0,81	0,73	0,64	0,47	0,36	0,45
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,28	0,32	0,36	0,55	0,64	+0,36
Коефіцієнт фінансової залежності	1,75	1,62	1,56	2,14	2,77	+1,02
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,70	1,76	1,80	0,85	0,57	-1,13
Коефіцієнт заборгованості	0,50	0,54	0,56	1,18	1,77	1,27
Показник фінансового лівериджу	0,03	0,04	0,05	0,05	-	-
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,85	0,86	0,88	0,86	0,90	+0,05
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,02	0,03	0,04	0,04	-	-
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,92	0,94	0,96	1,00	1,00	+0,08
Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,13	0,10	0,08	0,03	-	-
Коефіцієнт інвестування	7,09	7,15	8,04	7,18	9,68	+2,59

З таблиці 2.13 можна зробити висновки, що підприємство є фінансово-залежним, тому що коефіцієнт незалежності (автономії, власного капіталу)

нижчий за його нормативне значення, яке складає 0,5, а коефіцієнт фінансової стабільності зменшувався починаючи з 2017 року, тобто загальна кількість власних коштів підприємства менша за кількість позикового капіталу. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів у 2019 році дорівнює нулю, що говорить про те, що підприємство перестало брати довгострокові кредити, починаючи з цього року.

Не зважаючи на те, що у підприємства останній рік не має довгострокових зобов'язань, воно у повній мірі залежить від поточних зобов'язань. Їх більше ніж власного капіталу. Наявних грошових коштів разом з дебіторською заборгованістю у підприємства менше ніж потрібно згідно нормативу.

Головною причиною такого становища є те, що протягом усього періоду дослідження підприємство вкладало власний капітал в основні фонди підприємства. Так, у 2019 році практично 97 відсотків основних засобів профінансовано за рахунок власних коштів. Тобто підприємство має необхідність брати короткострокові кредити для поточної діяльності, що й призвело до відповідного становища на підприємстві. А відтак, для виходу з кризового стану підприємству необхідно збільшити обсяги прибутків щомісячно для того, щоб воно мало змогу покривати свої поточні заборгованості.

Ділова активність - це комплексна характеристика, яка відображає зусилля підприємства, спрямовані на забезпечення динамічності розвитку і досягнення поставлених цілей у різних напрямках діяльності. Основними цілями оцінки та аналізу ділової активності підприємства є здійснення ефективних управлінських рішень з метою забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності за умов ринкового середовища.

Таким чином, показник ділової активності можна охарактеризувати в цілому за динамікою показників ефективності господарської діяльності. Позитивна динаміка зазначених показників сприятиме укріпленню наявного фінансового стану товаровиробника. Ділову активність оцінюють сукупністю

показників (коефіцієнтів), які відбивають найважливіші сторони діяльності підприємства. Показники ділової активності дозволяють надати оцінку, наскільки ефективно та оптимально господарюючий суб'єкт використовує власні грошові кошти. До зазначеної групи відносять показники оборотності, вони мають ключове значення для оцінки поточного фінансового стану господарства, оскільки відбивають швидкість обороту коштів, що безпосередньо впливає на платоспроможність [26].

Оскільки головною причиною кризового становища підприємства є велика наявність поточних зовов'язань, проаналізуємо показники ділової активності підприємства у таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Показники ділової активності підприємства

Показники оборотності активів	2015	2016	2017	2018	2019	2019 +/- до 2015
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,81	0,60	0,76	0,88	1,68	0,87
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,92	1,60	1,58	0,94	0,82	-1,09
Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	2,21	2,19	2,88	0,75	0,98	-1,23
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,95	0,98	0,94	0,81	1,18	0,23
Коефіцієнт оборотності основних засобів	1,75	1,89	2,91	2,51	4,62	2,87
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	0,76	0,81	0,63	0,46	0,51	-0,25
Тривалість обороту оборотних засобів у днях	480,26	450,62	576,65	785,21	718,22	237,96
Середня дебіторська заборгованість, тис. грн.	15444,3	24947	33204,6	31411	26736	173,11%
Середня кредиторська заборгованість, тис. грн.	6549,9	9 352,1	16078,5	29200	54736	340,43%
в т.ч. короткострокові кредити банків	0,0	1232,0	4640,5	0,0	2690,0	57,97%
Виручка від реалізації, тис. грн.	12547,2	14979	25346,6	27573	44938	177,30%

Аналіз показників ділової активності доводить, що останні два роки у підприємства розмір отриманої виручки від реалізації продукції нижчий ніж кількість поточних зобов'язань, за рахунок того, що: по-перше, період оборненості оборотних фондів на підприємстві зріс у 2019 році проти 2015 року на 238 днів і станом на 2019 рік склав 718 днів, що майже 2 роки; по-друге, співвідношення витрачених оборотних фондів і виробничих запасів на підприємстві останні три роки практично співпадало. Позитивним моментом ділової активності підприємства є те, що розмір дебіторської заборгованості, починаючи з пікового 2017 року, почав скорочуватись.

А відтак, підприємству рекомендується посилити планову діяльність для більш скоординованих рішень щодо необхідної наявності на підприємстві виробничих запасів. Розмір їх скорочення надасть можливість підприємству перетворити значну частину активів у готівку, якої на підприємстві не вистачає для нормального його функціонування.

На показник короткострокової ліквідності (або платоспроможність підприємства) впливає його спроможність генерувати прибуток. В даному аспекті важливим є такий результуючий параметр діяльності підприємства як рентабельність. Він є і якісним і кількісним показником ефективності діяльності будь-якого підприємства.

Рентабельність – є категорією, що визначає економічну ефективність виробництва, за якої «...підприємство за рахунок грошової виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) повністю відшкодовує витрати на її виробництво й одержує прибуток як головне джерело розширеного відтворення» [25].

Показники рентабельності є ключовими характеристиками факторного середовища у формуванні прибутку (доходу) господарства. З цієї причини вони є найважливішими обов'язковими елементами при проведенні порівняльного аналізу та оцінки фінансового стану підприємства.

Розглянемо види рентабельності СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького» у таблиці 2.15. Дані таблиці 2.15. доводять, що за усіма видами рентабельності підприємство погіршило результати своєї діяльності.

Таблиця 2.15

Види рентабельності підприємства

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2019 +/- до 2015
Рентабельність інвестицій (капіталу)						
Коефіцієнт рентабельності активів (всього капіталу)	0,2	0,17	0,15	0,11	0,01	-0,19
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,32	0,29	0,25	0,21	0,03	-0,29
Рентабельність продажів						
Коефіцієнт рентабельності реалізації 1 (валова рентабельність продаж)	0,32	0,3	0,27	0,49	0,01	-0,31
Коефіцієнт рентабельності реалізації 2 (операційна рентабельність продажу)	0,12	0,6	0,04	0,52	0,11	-0,01
Коефіцієнт рентабельності реалізації 3 (чиста рентабельність продажу)	0,37	0,33	0,26	0,26	0,02	-0,35
Рентабельність виробничої діяльності						
Валова рентабельність виробництва	0,64	0,53	0,37	0,94	0,01	-0,63
Чиста рентабельність виробництва	0,12	0,16	0,36	0,51	0,02	-0,10
Коефіцієнт рентабельності основних видів продукції: пшениця	0,25	0,36	0,10	0,29	0,05	-0,20
ячмінь	0,10	0,17	0,10	0,16	0,02	-0,07
соняшник	0,77	1,18	0,51	1,00	0,34	-0,43

Розмір прибутків, які отримує підприємство досить малі, від 2 до 5 копійок у 2019 році (за винятком соняшнику). До того ж, прибутки, які отримує підприємство від виробництва основних видів продукції не є щомісячними, що значно погіршує результати діяльності підприємства, а відповідно і його фінансове становище. А відтак, підприємству

рекомендується розглянути усі можливі варіанти виробництва будь-якого виду продукції або надання послуг, які б приносили йому регулярні прибутки. Проаналізувавши усі показники фінансової діяльності підприємства, розглянемо рейтингову оцінку фінансового потенціалу підприємства за допомогою таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Характеристика рівнів фінансового потенціалу підприємства (ФПП)

Рівень ФПП	Коротка характеристика
Високий рівень ФПП	Діяльність підприємства прибуткова. Фінансовий стан стабільний
Середній рівень ФПП	Діяльність підприємства прибуткова, але фінансова стабільність багато в чому залежить від змін як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі
Низький рівень ФПП	Підприємство фінансово нестабільне

Таблиця 2.17

Рейтингова оцінка ФПП за фінансовими показниками

Найменування показника	2015	2016	2017	2018	2019	2019 +/- до 2015
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,81	0,73	0,64	0,47	0,36	-0,45
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,90	2,98	2,81	1,75	1,51	-1,39
Коефіцієнт термінової ліквідності	2,36	2,41	2,34	0,63	0,4	-1,96
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,21	0,012	0,004	0,005	0,001	-0,21
Рентабельність усіх активів	0,2	0,17	0,15	0,11	0,01	-0,19
Рентабельність власного капіталу	0,32	0,29	0,25	0,21	0,03	-0,29
Ефективність використання активів у процесі виробництва продукції (валова рентабельність виробництва)	0,64	0,53	0,37	0,94	0,01	-0,63

Для цього усі данні зведемо у таблицю 2.17 і в таблиці 2.18 відобразимо за кожним показником рівень фінансового потенціалу підприємства.

Таблиця 2.18

Рівні ФПП за фінансовими показниками

Найменування показника	2017	2018	2019
Рівень ФПП			
Коефіцієнт фінансової незалежності	високий	середній	середній
Коефіцієнт загальної ліквідності	високий	середній	середній
Коефіцієнт термінової ліквідності	високий	середній	середній
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	низький	низький	низький
Рентабельність усіх активів	високий	середній	низький
Рентабельність власного капіталу	високий	високий	низький
Валова рентабельність виробництв	низький	низький	низький

Згідно таблиці 2.18 можна зробити висновок, що за період з 2017 року по 2019 рік підприємство значно погіршило рівень свого фінансового потенціалу перейшовши з високого рівня у 2017 році до практично низького у 2019 році. Що ще раз підтверджує фінансову нестабільність діяльності підприємства.

2.3. Ефективність виробництва та конкурентоспроможність продукції підприємства

Фінансові результати діяльності аграрних підприємств у значній мірі залежать від їх виробничої діяльності. Саме процес виробництва у більшості підприємств займає найбільший відсоток в розмірах отриманого доходу та

прибутку. Процес виробництва та його результати напряму залежать від тих видів продукції, виробництвом яких займається підприємство. Чим більш конкурентоспроможна продукція на ринку, чим більша його ефективність виробництва, тим кращі фінансові результати діяльності підприємства. А відтак, наступним етапом наших досліджень буде вивчення економічної ефективності виробництва основних видів продукції на підприємстві та їх конкурентоспроможність на відповідному ринку [4].

Економічна ефективність дозволяє оцінити віддачу, результативність виробництва і його процесів. Вона вказує не лише на зростання обсягів виробництва, а й також на те, якими зусиллями та якими ресурсними витратами досягнуто подібний приріст, тобто це дає можливість оцінити чи «вимірювати» якість економічного зростання. Обмеженість ресурсів виробництва, які використовуються в аграрній сфері, та необхідність задоволення все більш зростаючих потреб споживачів об'єктивно обумовлюють підвищення ефективності аграрного виробництва [43].

Інформаційною базою для аналізу виробництва продукції рослинництва виступає насамперед статистична форма № 50-сг «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств». За змістом форми № 50-сг практично можна розрахувати економічні показники, які відбивають економічну ефективність виробленої в поточному році продукції (урожайність; виробнича собівартість 1 ц продукції, що вироблена) та показники, які дозволяють оцінити економічну ефективність продукції, що реалізується в поточному році (виробнича собівартість 1 ц продукції реалізованої; повна собівартість 1 ц продукції (реалізованої), ціна реалізації, прибуток на 1 ц реалізованої продукції, рівні рентабельності й продажу).

Для сільськогосподарських товаровиробників є актуальним проведення аналізу виробництва продукції рослинництва з позицій оцінки існуючого стану та розробки перспективних планів. Підвищення ефективності

аграрного виробництва обумовлює збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва «...з мінімальними витратами на її одиницю» [36].

Отже, надзвичайно важливо забезпечити збільшення врожайності сільськогосподарських культур та сприяти реалізації заходів із зниження собівартості продукції. Відтак основним імперативом підвищення економічної ефективності аграрного виробництва є його спрямованість на інтенсифікацію. Виходячи з існуючих закономірностей, збільшення врожайності й продуктивності пов'язуються із зростанням витрат на 1 га посіву, а за умов комплексного використання ресурсів виробництво продукції зростає в більшій мірі ніж її собівартість може знижуватися. Тому всі фактори інтенсифікації є й шляхом підвищення ефективності виробництва. Оскільки СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького» займається виробництвом трьох основних культур – це озима пшениця, ячмінь та соняшник, розглянемо в певній послідовності їх показники економічної ефективності. Показники ефективності виробництва пшениці озимої в СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького» надано у таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Показники ефективності виробництва пшениці озимої

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2019 у % до 2015
Урожайність, ц/га	38,93	46,96	41,17	48,65	44,31	113,82
Площа, га	428	447	432	451	439	102,57
Валовий збір, ц	19562	20863	19986	21942	20116	102,83
Прибуток, грн: на 1 ц	31,93	50,64	25,09	64,74	16,96	53,12
на 1 га	1108,69	1937,39	913,40	2627,49	621,79	56,08
Рівень рентабельності, %	25,15	36,44	10,00	28,55	4,85	-20,30 в.п.
Рівень товарності, %	75,97	81,97	78,69	83,42	80,01	+4,04 в.п.

Аналіз ефективності виробництва озимої пшениці протягом 2015-2019 років (табл. 2.19) довів, що незважаючи на зростання усіх показників виробництва, фінансові результати від її реалізації на підприємстві у 2019 році у порівнянні з 2015 роком значно погіршились. Так, розмір отриманого прибутку на 1 ц та на 1 га зменшився на 46,88 % та 43,92 % відповідно, що негативно вплинуло на рівень рентабельності виробництва, який станом на 2019 рік знизився на 20,3 відсоткових пункти у порівнянні з 2015 роком і склав 4,85%.

Розглянемо показники ефективності виробництва ячменю озимого в СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького» (табл. 2.20).

Таблиця 2.20

Показники ефективності виробництва ячменю озимого

	2015	2016	2017	2018	2019	2019 у % до 2015
Урожайність, ц/га	39,69	43,69	40,98	45,69	42,01	105,85
Площа, га	258	276	269	288	272	105,43
Валовий збір, ц	12001	12997	12284	13160	12732	106,09
Прибуток, грн: на 1 ц	12,54	28,39	21,41	38,31	6,98	55,66
на 1 га	445,41	1077,81	779,03	1412,85	258,05	57,93
Рівень рентабельності, %	9,51	17,29	9,91	15,68	2,13	-7,38 в.п.
Рівень товарності, %	76,36	80,62	79,68	80,71	78,98	+2,62 в.п.

Дослідження економічної ефективності виробництва озимого ячменю доводять, що протягом періоду дослідження (2015-2019 рр.) розмір отриманого прибутку на 1 ц, 1 га та його рівень рентабельності, як і у озимої пшениці, у 2019 році у порівнянні з 2015 роком знизилися на 44,34%, 42,07% та 7,38 відсоткових пункти відповідно.

Розглянемо показники ефективності виробництва соняшника в СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького» (табл. 2.21).

Таблиця 2.21

Показники ефективності виробництва соняшника

	2015	2016	2017	2018	2019	2019 у % до 2015
Урожайність, ц/га	19,71	22,97	20,61	24,24	21,84	110,81
Площа, га	728	930	812	1193	920	126,37
Валовий збір, ц	26989	27982	27028	28915	27412	101,57
Прибуток, грн: на 1 ц	137,45	221,41	255,99	418,31	234,07	170,29
на 1 га	3405,94	4728,56	5872,54	7363,37	4872,92	143,07
Рівень рентабельності, %	77,09	117,78	51,27	99,72	34,43	-42,66 в.п.
Рівень товарності, %	66,84	70,98	68,92	72,63	69,87	+3,03 в.п.

Показники економічної ефективності виробництва соняшнику за період 2015-2019 років (табл. 2.21) наглядно доводять, що незважаючи на зростання розміру отриманого прибутку на 1 ц та на 1 га на 70,29% та 43,07% відповідно, рівень рентабельності його виробництва у 2019 році у порівнянні з 2015 роком знизився на 42,66 відсоткових пункти, склавши у 2019 році лише 34,43 %. Головною причиною такого стану є нерівномірні темпи зростання ціни реалізації продукції та витрат на її виробництво.

На фінансові результати діяльності підприємства, в значній мірі, впливає не тільки ефективність виробництва продукції (а саме розмір витрат) але й конкурентоспроможність відповідної продукції на ринку. Чим більше конкурентів на ринку, тим якісніша та дешевша повинна бути продукція, що досить часто призводить до погіршення кінцевих результатів діяльності підприємства.

Для аналізу конкурентоспроможності основних видів продукції підприємства застосуємо матрицю Бостонської консалтингової групи (БКГ).

Її побудова базується на двох гіпотезах:

1. Лідерів на ринку належить конкурентна перевага у витратах виробництва. Отже, лідируюча компанія має найбільшу рентабельність в сегменті.

2. Щоб ефективно працювати на швидкорослому ринку, підприємству треба багато інвестувати в розвиток свого продукту. Присутність в сегменті з низьким темпом росту дозволяє компанії скоротити цю статтю витрат.

За допомогою матриці БКГ можна швидко виявити найперспективніші і «найслабкіші» товари і вже на підставі отриманих даних прийняти рішення: яку асортиментну групу розвивати, а яку - ліквідувати [9].

Усі аналізовані елементи після проведеної роботи по аналізу потрапляють в один з чотирьох квадрантів:

1. «Проблеми». Продукти, представлені в швидкорослих галузях, але що мають низьку частку ринку. Щоб зміцнити їх положення на ринку, потрібні значні фінансові вкладення. При попаданні асортиментної групи або підрозділу в цей квадрант підприємство вирішує, чи є у нього достатні засоби для розвитку цього напрямку. Без грошових вливань товар не розвивається.

2. «Зірки». Напрями бізнесу і товари - лідери на швидкорослому ринку. Завдання підприємства - підтримка і зміцнення цих продуктів. На них мають бути виділені кращі ресурси, оскільки це стабільне джерело прибутку.

3. «Грошові мішки». Товари з відносно високою часткою ринку в повільно зростаючому сегменті. Вони не потребують високих інвестицій і є основним генератором грошових коштів. Виручка від їх реалізації повинна йти на розвиток «зірок» або «диких кішок».

4. «Мертвий вантаж». Характерна особливість - відносно низька частка ринку в повільно зростаючому сегменті. Цих напрямів не має сенсу розвивати [23].

Розглянемо матрицю БКГ щодо виробництва продукції в СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького».

Таблиця 2.22

Назва продукції.	Об'єм продажу 2018 року, тис. грн	Об'єм продажу 2019 року, тис. грн	Об'єм продажу у конкурента, тис. грн	Темп зросту ринку	Доля ринку
Пшениця озима	5336,1	5903,58	6942,36	130,10%	0,85
Ячмінь озимий	3002,1	3360,63	5487,71	182,80%	0,61
Соняшник	17593,5	17504,67	16867,68	95,87%	1,04

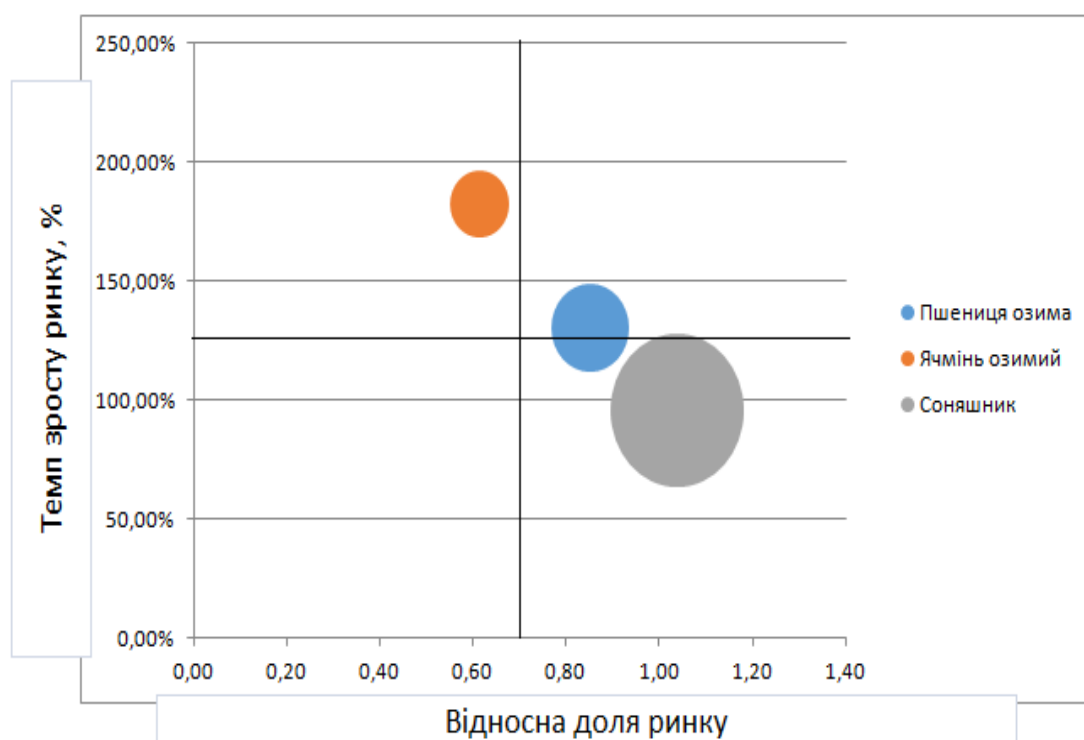

Рис. 2.1. Матриця БКГ для СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького»

Згідно матриці БКГ можна зробити висновок, що продукція ячменю озимого знаходиться у квадранті «Проблеми», що говорить про те, що виробництво цієї продукції з великими труднощами генерує дохід організації через свою невелику частку на ринку. Є тенденція до того, що вона стане в майбутньому неприбутковою для підприємства. Продукція пшениці озимої знаходиться на межі двох квадрантів: «Зірки» та «Грошові мішки», а це

означає, що дана продукція була деякий час лідером на ринку, але зараз вже втрачає свої позиції. Продукція соняшнику знаходиться у квадранті «Грошові мішки», що говорить про те, що в даний час продукція забезпечує організації достатній прибуток для того, щоб утримувати на ринку свої конкурентні позиції. Потік готівки добре збалансований. Виробництво соняшника може принести великі доходи.

Висновки до другого розділу:

1. Оцінка та діагностика наявного потенціалу підприємства протягом періоду дослідження довела, що підприємство в достатній мірі забезпечене земельним, трудовим (кадровим) та виробничим потенціалом. Проте, ефективність його використання досить різна. Так, земельний, кадровий та виробничий потенціал (в основній його частині) на підприємстві використовується раціонально та ефективно, що не можна сказати про оборотний капітал. За період дослідження тривалість одного його обороту зросла на 237 днів і станом на 2019 рік склала 718 днів, що говорить про недостатньо ефективну планову та управлінську діяльність на підприємстві. Відповідно така ситуація негативно вплинула на кінцеві результати діяльності підприємства, а саме, валова та чиста рентабельність виробництва на підприємстві знизилась на 0,63 та 0,1 і станом на 2019 рік склали 1,0% та 2,0% рівня рентабельності відповідно.

2. Дослідження фінансових результатів діяльності підприємства протягом 2015-2019 років довели, що станом на 2019 рік підприємство є фінансово не стабільним, знаходиться у кризовому стані і має низький рівень фінансового потенціалу підприємства, оскільки абсолютна та швидка ліквідність підприємства, фінансова незалежність підприємства та інші показники фінансової діяльності підприємства значно нижчі за нормативні їх значення. Головними причинами такого становища підприємства є: 1) дефіцит власних наявних грошових коштів на підприємстві; 2) досить

великий розмір запасів на підприємства, що говорить про слабку планову діяльність на підприємстві; 3) наявність на підприємстві дебіторської заборгованості, і як наслідок - 4) досить великий обсяг поточних зобов'язань на підприємстві, а саме він більший ніж розмір власного капіталу (коефіцієнт заборгованості при критичному значенні 1, у 2019 році дорівнює 1,77).

3. Дослідження ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції підприємства протягом 2015-2019 років довели, що, фінансові результати від реалізації озимої пшениці на підприємстві у 2019 році у порівнянні з 2015 роком значно погіршились. Розмір отриманого прибутку на 1 ц, 1 га та його рівень рентабельності, як і у озимої пшениці, так і у озимого ячменю зменшились. У той же час, незважаючи на зростання розміру отриманого прибутку від соняшника на 1 ц та на 1 га на 70,29%, рівень рентабельності його виробництва у 2019 році у порівнянні з 2015 роком знизився. Головною причиною такого стану є нерівномірні темпи зростання ціни реалізації продукції та витрат на її виробництво.

4. Згідно матриці БКГ, виробництво ячменя озимого займає слабе становище на ринку та з великими труднощами генерує дохід підприємства. Скоріш за все, в майбутньому, продукція стане неприбутковою для підприємства. Продукція пшениці озимої була деякий час лідером на ринку, але в даний період часу втрачає свої позиції, незважаючи на те, що продовжує забезпечувати прибуток. Продукція соняшнику в даний час забезпечує організації достатній прибуток для того, щоб утримувати на ринку свої конкурентні позиції. Потік готівки добре збалансований. Виробництво соняшника може принести великі доходи.

РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ РЕЗЕРВІВ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Виробничий план вирощування листового салату на основі гідропоніки

Дослідження фінансових результатів діяльності підприємства протягом 2015-2019 років довели, що станом на 2019 рік підприємство є фінансово не стабільним, оскільки абсолютна та швидка ліквідність підприємства, фінансова незалежність підприємства нижчі за нормативні їх значення. Головними причинами такого становища підприємства є дефіцит власних наявних грошових коштів на підприємстві у зв'язку з великим розміром виробничих запасів на підприємстві та наявністю дебіторської заборгованості.

Отже, якщо підприємство скоротить свої виробничі запаси, завдяки яким підприємство на кінець звітного 2019 року погіршило свої фінансові показники ліквідності, та розмір дебіторської заборгованості (що є можливим, так як більша частина підприємств повинна повернути борги у січні місяці), товариство зможе розрахуватись з поточною заборгованістю і отримати певні вільні кошти, які рекомендується вкласти в інвестиційний проект з метою розширення асортименту продукції та стабілізацією отримання грошових доходів, що дозволить збільшити розмір прибутковості підприємства.

Виходячи з вищезазначеного підприємству рекомендується впровадити у процес виробництва продукцію, яка буде надаватись споживачу у свіжому вигляді протягом року. Виробництво такої продукції можливе за умови її виробництва у закритому ґрунті на основі гідропонної системи. Тобто вирощування продукції без ґрунту.

Аналіз виробництва основних видів продукції, які вирощуються у закритому ґрунті довів, що в Україні основною спеціалізацією теплиць є овочівництво (79%) та квітництво (19%). Використовуються вони здебільшого для вирощування таких традиційних культур, як помідори (площа яких становить 1 тис. га), огірків (1,4 тис. га) і троянд (понад 60 га). Поодинокі теплиці відведені під вирощування солодкого перцю, баклажанів, цибулі, редиски, петрушки, шпинату, кропу і листового салату. На фруктах і грибах спеціалізується лише 2% господарств [40].

Виходячи з вище зазначеного, підприємству пропонується впровадити у процес виробництва вирощування зелені у закритому ґрунті, а саме вирощування листового салату. Вирощування зелені на продаж завжди було актуально як у великих містах, так і в провінційних, так як навіть маючи свою дачну ділянку, немає можливості отримувати зелень цілий рік, до того ж посилюються тренди щодо здорового харчування.

Відповідно до поставленої мети, потрібно виконати наступні задачі:

- визначити властивості листового салату та його застосування;
- проаналізувати та обґрунтувати можливі канали реалізації продукції;
- вивчити технологію вирощування листового салату у закритому ґрунті, а саме на основі гідропоніки;
- визначитись з розміром коштів для впровадження інвестиційного проекту та джерелами інвестування;
- обґрунтувати ефективність інвестиційного проекту для підприємства.

Сімейство зелених салатів відрізняється не тільки зовнішнім виглядом, але і запахом, і смаком, який може коливатися від зовсім нейтрального до гострого, пряного, перцевого і гіркого. Крім того, не всі листя зеленого салату хрумтять, є зовсім м'які різновиди. В цілому, у світі вирощують понад 1000 видів зелених салатів, їх ділять на листові і качанні [10].

Салат листовий - однорічна рослина сімейства складноцвітих, листя якого використовуються в їжу в якості дієтичного салатного овочу.

Цей зелений овоч містить велику кількість цінних для здоров'я людини біологічно активних речовин. До складу листового салату входять:

- вітаміни групи В, каротин, вітаміни РР, К, Е;
- калій, кальцій, залізо;
- мідь, йод;
- клітковина;
- білкові речовини [35].

Сьогодні набула поширення думка, що вживання листя салату є корисним для шлунку, адже салат швидко може перетравлюватися. Він здатен знижувати безсоння, стає корисним при захворюванні жовтянкою і вживається при цьому як в сирому, так і вареному виді. Салат корисний для дитячого і успішно використовується у дієтичному харчуванні, при хворобах, пов'язаних з ожирінням, діабетом, запаленнях сечостатевої системи. Літнім людям листя даної рослини допомагають у боротьбі з гіпертонією, атеросклерозом, захворюванням щитовидної залози.

Особливо незамінним може бути салат при авітамінозі, він за змістом вітамінних елементів груп В, Е і не має рівних серед овочів. Дана рослина багата на каротин, залізо, аскорбінову кислоту. Вона містить кальцій, фосфор, йод, кобальт, цинк і магній.

Сік салату включає майже 30% калію, що сприяє покращенню роботи серцевого м'яза, а також містить фолієву кислоту та хлорофіл, який активізує формування еритроцитів і гемоглобіну. Він понижує рівень надлишкового холестерину в крові людини. Найбільша частка хлорофілу знаходиться в зовнішніх листках рослини, більш темних за інші. А ще рослина може впливати заспокійливо, болезаспокійливо, а також має сечогінну дію. За змістом елементів заліза салат тільки поступається шпинату і шнитт-луку.

Лактуцин, який можна знайти у листях салату, має заспокійливий вплив на нервову систему людини, він покращує сон. Наявність вітаміну Р в рослині попереджає крихкість кровоносних судин.

На експериментальному рівні доведено, що висушений молочний сік із стебелів салату (посівного сорту та і інших видів салату, зокрема дикорослих) – так званий лактукарін – може надавати болезаспокійливу дію, знімати больову чутливість, знижувати рефлекторну і рухову збудливість. Його дія наближена до впливу алкалоїдів маку, але може бути ніжнішою і не викликати шкідливих дій.

Останнім часом фармацевтична галузь європейських країн продукує з салату каротин та масло, які містять доволі цінний зелений пігмент – хлорофіл [34].

Виходячи з властивостей листового салату і можливого його застосування, основними каналами реалізації цього продукту можуть бути мережі супермаркетів, магазини, ресторани, мережі бистрого приготування їжі Дніпропетровської області та прилеглих до неї областей.

Під час вивчення технології вирощування листового салату на основі гідропоніки було встановлено, що гідропоніка - є методом, що дозволяє вирощувати різноманітні рослини без використання ґрунту. Замість землі для вирощування овочевих культур використовується рідкий поживний розчин, який забезпечує рослини усіма необхідними поживними речовинами. Вирощування рослин на гідропоніці - це менш трудомістке зайняття, чим вирощування рослин в ґрунті, оскільки не потрібно постійно підгодовувати і поливати рослини.

Гідропоніці властивий ряд характерних переваг відносно традиційної системи вирощування рослин. По-перше, використання розчину сприяє тому, що рослини не страждають від можливого перезволоження чи пересихання. По-друге, рослини « ..позбавлені від захворювань, які передаються через ґрунт», а також рослини позбавлені нападу ґрунтових шкідників. І, по-третє, вирощування овочів взимку за технологією гідропоніки дозволяє отримувати багатий урожай різноманітних овочевих культур, завдяки наявності в розчині необхідних поживних елементів [11].

Інші переваги полягають у наступному:

- трохи щільніша посадка дозволяє більш широко використовувати вільний простір;
- продукція виглядає краще і довше зберігається;
- дефіцит води в жарких умовах знижується;
- рослини досягають зрілості в набагато коротші терміни [46].

Вирощувати рослини можна на різних субстратах. При цьому треба враховувати, що субстрати, які використовуються повинні мати певні якості. У них не повинно бути токсинів і вони повинні бути хімічно інертними.

Ще одним важливим показником є водо утримання. Речовина, що використовується повинна мати гарне водо утримання і мати достатню аерацію, іншими словами добре вентилювати коріння. Дана обставина залежить від розмірів частинок речовини. Якщо розміри частинок великі, то волога погано утримується. До субстратів, що мають гарне водо утримання можна віднести:

- керамзит;
- вермикуліт;
- перліт.

Погано утримують воду:

- щебінь гранітний;
- гравій.

Ще одним із важливих факторів, які впливають на вибір субстрату, є їх міцність.

Є матеріали, що мають нестійку структуру, яка з часом кришиться, через що значно погіршується аерація коренів рослин.

Не достатня міцність субстрату, який використовується під час виробництва продукції на основі гідропоніки, призводить до того, що його через 2-3 роки необхідно змінювати, оновляти. А це все негативно відбивається на фінансових результатах виробництва продукції в частині її собівартості.

Для ефективного і раціонального застосування гідропоніки для вирощування певних видів продукції, необхідно знати все про особливості та характеристики різних видів субстратів.

Щебінь гранітний.

Даний матеріал застосовується у гідропоніці у подрібненому стані під час вирощування розсади та дорослих рослин. Розміри фракції, які є оптимальними для розсади, складають в межах 3 - 6 мм, а для дорослих рослин - 3 - 10 мм. У зв'язку з тим, що щебінь гранітний має високу теплопровідність, коренева система рослин досить часто страждає із-зі різких перепадів його температури, що призводить до захворюваності рослин.

Гравій.

Гравій добувають з річкових відкладень. По своїй якості він поступається щебню гранітному. До того ж, не весь гравій можна використовувати у вигляді субстрату. Основою для субстрату виступає тільки кварцовий або крем'яний гравій, у вмісті якого немає карбонату кальцію.

Керамзит.

Незважаючи на те, що керамзит має гарні характеристики для його використання у вигляді субстрату, а саме він водоутримуючий та теплоізоляційний, все ж таки він має деякі негативні сторони. У зв'язку з тим, що керамзит виготовляється методом спучування глини, він досить швидко кришиться. При цьому, якщо керамзит виготовляється з сильно засоленої глини, то він містить в собі багато сульфатів, оксиду алюмінію та хлориду, що негативно відбивається на вирощуванні овочевих культур.

Перліт.

Перліт має вулканічне походження. Він відносно дешевий, має гарні водо утримуючі властивості. Проте його, як правило, застосовують рідко із-за його неміцності. Використання перліту рекомендується розміром 5 - 15 мм коли влаштовуються парники для гідропоніки.

Вермикуліт.

Вермикуліт використовують у якості субстрату протягом 5 - 6 років без його заміни. Він містить невелику частку магнію, калію, що не впливає на зростання культур. Розмір вермикуліту, для його застосування у гідропоніці, повинен складати в межах 5 - 15 мм [12].

Куби Оазису.

Це легкий субстрат, заздалегідь сформований в кубики, призначені для розмноження рослин. Це дуже популярне середовище, використовується для вирощування з насіння або живців. Цей продукт має нейтральний рН і дуже добре зберігає воду.

Куби призначені бути початковим середовищем, і випускаються трьох розмірів аж до 5 x 5 см. Фактично їх можна легко пересадити в гідропонну систему або субстрат будь-якого виду.

Також у вигляді субстрату можна використовувати деревну тирсу, пемзу, мінеральну вату та інше [37].

Враховуючи вищезазначене підприємству рекомендується здійснювати вирощування листового салату з використанням кубів оазису як субстрату.

Як це працює? Гідропонний салат вирощують на плавучих плотах, поміщених в спеціальні водоймища. Усе починається з пророщування насіння салату. Спочатку насіння салату поміщують на сталевий піднос розміром 1м X 1м, підключений до вакуумного шлангу. У підносі 400 отворів і за допомогою вакуумного шлангу в кожне потрапляє насіннячко. Потім на піднос кладуть шматок губки з співпадаючими отворами, який називається оазисом, і накривають його піддоном. Піддон швидко перевертають, і насіння опиняється в отворах оазису. У теплиці насіння вперше поливається, потім піддони поміщають на воду. Зміст добрив і кисню у воді постійно контролюється. У цьому ключ в гідропоніці, воду не зливають, а лише доповнюють ту її частину, яка була ввібрана рослинами або випарувалася. У перший день насіння часто поливається, а через пару днів, коли починають з'являтися паростки, їх удобрюють.

Приблизно на четвертий день паростків стає значно більше. Перші листочки з'являються на сьомий день влітку, і на одинадцятий день взимку (в середньому за рік на 9 день). Це момент, коли треба робити першу з декількох пересадок. Працівники пересаджують паростки салату разом з оазисом з металевих піддонів, де було 400 отворів, на пінопластикові дошки, в яких поміщається 400 рослин (дошка розміром 1м X 1м). Дошки опускають у воду в тій зоні, яку називають розплідником. На тринадцятий день влітку і на двадцятий день взимку (в середньому за рік на 16 день) салат пересаджують у другий раз на пінопластикові дошки (1м X 1м) з отворами для 100 рослин. Так рослини отримують більше світла і простір для зростання. На двадцять шостий день влітку і на сорок п'ятий день взимку (в середньому за рік на 36 день) салат пересаджують в останній (3 раз) на пінопластикові дошки (1м X 1м) з отворами для 36 рослин. Салат поміщають в зону виробництва, це останній етап перед збором урожаю.

Гідропонна система може виробляти 500 рослин на 1 м², що майже в п'ять разів більше ніж зростає на відкритому ґрунті. До того ж це безпечніше, немає необхідності застосовувати пестициди або фунгіциди, а оскільки усе відбувається в теплиці, добрива не отруюють довкілля. На сорок п'ятий день влітку і на сімдесят п'ятий день взимку (в середньому за рік на 60 день) салат можна збирати. Потім його охолоджують за допомогою вакууму, щоб збільшити термін збереження [17].

За цією технологією протягом року можна збирати листя салату як мінімум 15 разів [1) 60 днів – 36 днів = 24 дня. 2) 365 днів / 24 дня = 15,2].

Для вирощування листового салату підприємству рекомендується побудувати теплицю загальним розміром 37 м x 50 м або 1850 м², в якій планується 9 рядів або 1080 м² (3м x 40м x 9рядів) для вирощування продукції та 10 проходів між рядами або 400 м² (1м x 40м x 10рядів). Решта площі буде використовуватись як зона для пакування вирощеного салату.

В зоні виробництва з 9 рядів планується 1 ряд поділити на дві однакових за розміром зони – зону для проростання насіння (1x3x20) та зону

для першої пересадки паростків листового салату з металевих піддонів на пінопластикові дошки (1x3x20). Другий та третій ряди, загальною площею 240 м² (3x40x2), планується використовувати під зону розсадника. Останні 6 рядів, загальною площею 720 м² (3x40x6), пропонується використовувати як зону виробництва.

За такого розміщення, в середньому через кожні 24 дня, можна збирати урожай листового салату у кількості 24 000 шт. і більше.

Для будівництва такої теплиці слід скористуватись послугами підприємств, які спеціалізуються на будівництві теплиць.

Зараз нові технології будівництва промислових теплиць дозволяють повністю автоматизувати і систематизувати всі процеси для вирощування в промислових теплицях овочів та інших культур. У промисловій теплиці 1 людина з комп'ютера може керувати всіма процесами: вирощування на гідропоніці, система обігріву, зашторювання, відсвічування, зрошення, туманоутворювання, автоматики, клімат-контроль, обладнання для сортування, пакування, внутрішній транспорт в теплиці і багато іншого. Робочий персонал в теплиці при необхідності може працювати не більше 5 осіб (при повній автоматизації).

Загальна вартість аграрної промислової теплиці: від 130 до 300 євро за кв. м. «під ключ». Ціна залежить від кількості внутрішніх систем устаткування і т.п. Різні культури вимагають властиві їм системи, на які і впливає ціна [29].

Виходячи з технології вирощування листового салату на гідропоніці та можливого обладнання, вартість будівництва теплиці «під ключ» буде складати 160 євро за 1 м². Таким чином, сума вкладення інвестицій для будівництва теплиці «під ключ» розміром 1850 м² буде складати 3 552 000 грн. (1850 * 160 * 30 = 8 880 000).

Для розрахунку економічної ефективності вирощування листового салату на основі гідропоніки та ефективності вкладення інвестицій необхідно

розрахувати можливі поточні витрати. Для цього спочатку визначимо перелік основних статей витрат і проведемо розрахунок по кожній окремо.

При цьому врахуємо, що у перший рік вкладення інвестицій на будівництво теплиці, як витрати від виробництва продукції, так і майбутні доходи, підприємство буде отримувати тільки протягом 6 місяців, тобто пів року. А це означає, що усі розрахунки, які будуть проводитись в подальшому щодо виробництва листового салату, для першого року будуть складати у два рази менше.

Основною статтею витрат буде стаття «вартість посадкового матеріалу» тобто насіння. Для розрахунку цієї статті, перш за все, необхідно визначитись з сортами листового салату, а потім вартістю насіннєвого матеріалу.

Насіння салату підприємству рекомендується закуповувати у компанії «Рійк Цваан», оскільки дана компанія не тільки реалізує насіння підприємствам, а й допомагає їм у процесі виробництва продукції та проводить рекламні кампанії для просування продукції на ринку. Так, за допомогою рекламної кампанії, яку проводила компанія «Рійк Цваан» було встановлено, що в мережі супермаркетів «Фоззі» ще в 2015 році продавалось 200 кг салату на день, у 2016 році споживачі закуповували вже 2000 кг на день, а у 2017 році продаж досяг 2200 кг на день [30].

Підприємству рекомендується запровадити у процес виробництва 4 сорти напівголовчастого салату різного забарвлення, а саме:

- Сорти «Констана РЦ» та «Кармезі РЦ». Це два основних сорту типу «Лолло rosso». Сорт «Кармезі РЦ» - це новий сорт з потрійним червоним забарвленням. Рослина має гарну силу росту і привабливий зовнішній вигляд. «Констана РЦ» - це сорт, який в середині має зелене забарвлення з поступовим переходом до червоного на кінцях листя.

- Сорт «Алепо РЦ». Новий сорт типу «Лолло блондо». Листя дрібно кучеряве з яскравим зеленим забарвленням. Придатний для вирощування у відкритому і закритому ґрунті.

- Сорт «Мурай РЦ» - перший червоний дуболистний салат. Має гарне забарвлення і чудовий перехід від червоного зовнішнього боку до жовто-зеленого внутрішнього. Підвищена стійність проти стрілкування та тривалий період збирання врожаю є його перевагами. Зовні цей сорт салату нагадує листя базиліку [18].

Середня вартість 30 шт. насінин – 24,5 грн.

Згідно технології вирощування салату, для вирощування насіннєвого матеріалу на площі 60 м^2 із закладкою по 400 шт. на 1 м^2 , підприємству необхідно 24 000 шт. насіння ($400 \cdot 3 \cdot 20 = 24000$). Враховуючи те, що протягом року буде 15 закладок, підприємству необхідно закупити 360000 шт. насіння ($24000 \cdot 15 = 360000$) або витратити 294000 грн. ($360000 / 30 \cdot 24,5 = 294000$).

Оскільки вирощування салату на основі гідропоніки передбачає, перш за все, наявність води, проведемо розрахунок необхідної її кількості і визначимо її вартість.

Як вже раніше зазначалось, під час будівництва теплиці пропонується побудувати 9 рядів розміром 3 м X 40 м кожен. Глибина піддонів, в яких буде знаходитись вода 0,2 м. Таким чином, загальна кількість необхідної води для заповнення усіх рядів складе 216 м^3 ($3 \cdot 40 \cdot 9 \cdot 0,2 = 216$).

Після кожного виробничого циклу воду не зливають, а лише доповнюють ту її частину, яку увібрали в себе рослини або яка випарилась.

Технологія вирощування листового салату передбачає необхідність його поливу. Необхідна кількість води для зрошення листового салату складає 10 л на 1 м^2 . На всю площу – $60,8 \text{ м}^3$ [1) $10 \cdot 1080 = 10800$; 2) $10800 / 1000 = 10,8$].

Вартість 1 м^3 води, з урахуванням водопостачання та водовідведення, складає 25,28 грн. [39]. Загальна вартість витрат на використання води дорівнюватиме 5733,5 грн. [$(216 + 10,8) \cdot 25,28 = 5733,5$].

Наступна стаття витрат – це витрати на придбання субстрату, а саме кубів оазису. Необхідна кількість кубів оазису для однієї висадки насінневого матеріалу складає 24 000 шт. ($400 * 3 * 20 = 24\ 000$).

Вартість однієї штуки оазису складає 10 грн. Відповідно, для 24 000 шт. оазису підприємству потрібно витратити 240 000 грн. ($24000 * 10 = 240000$), а для 15 закладок – 3 600 000 грн. ($240000 * 15 = 3600000$).

Згідно технології вирощування, для пророщення насіння необхідні металеві піддони, на яких буде знаходитись оазис протягом дев'яти днів.

Загальний розмір одного піддону 1 м^2 (1 м X 1 м), а площа на якій вони будуть використовуватись дорівнює 60 м^2 . Відповідно, необхідна кількість металевих піддонів складає 60 шт. ($60\text{ м}^2 * 1\text{ м}^2$).

Вартість одного металевого піддону – 50 грн. Загальна сума витрат на закупівлю металевих піддонів дорівнює 3 000 грн. ($60 * 50$).

Після пророщення насіння, необхідно робити першу пересадку листового салату. Для цього його разом із оазисом пересаджують з металевих піддонів на пінопластикові дошки. Кількість отворів в пінопластиковій дошці для першої пересадки складає 400 шт. Розмір однієї дошки – 1 м^2 (1x1). Площа, на яку буде проводитись перша пересадка складає 60 м^2 ($3 * 20$).

Після першої пересадки до кінцевої фази вирощування салату, ще роблять дві пересадки також на пінопластикові дошки з таким же їх розміром. Винятком є тільки кількість отворів на дошці під час другої та третьої пересадки.

Таким чином, загальна площа, на якій будуть використовуватись пінопластикові дошки складає 1020 м^2 [$(3 * 40 * 8) + (3 * 20 * 1) = 1020$].

Вартість однієї дошки складає 16 грн. Загальна сума витрат на закупівлю пінопластикових дошок дорівнює 16 320 грн. ($1020 * 16 = 16320$).

Обов'язковою умовою вирощування будь-якої продукції на основі гідропоніки є якісне мінеральне добриво.

Для вирощування листового салату підприємству рекомендується закупити добрива Advanced Hydroponics of Holland. Це комплектне добриво, що має повний склад елементів живлення для рослин. Використовуючи

добрива Advanced Hydroponics of Holland, не знадобляться більше ніякі додаткові добавки, елементи живлення. Добрива Advanced Hydroponics of Holland прості у використанні, як для новачків, так і для досвідчених працівників. Економічні у використанні, але найголовніше, добрива Advanced Hydroponics of Holland використовуються на усіх видах субстратів: земля, мінеральна вата, кокосове волокно і інші види гідропоніки. Добрива Advanced Hydroponics of Holland універсальні.

Мінеральне добриво реалізується в пластиковій тарі (пляшках) обсягом 1 л. вартістю 200,0 грн. за штуку .

Розхід добрива 4 мл на 1 л води [28].

Кількість води, з якою буде використовуватись добриво складає 216000 л ($216\text{м}^3 * 1000 \text{ л} = 216000 \text{ л}$).

Відповідно необхідний обсяг добрива дорівнює 864000 мл ($216000 \text{ л} * 4 \text{ мл} = 864000$) або 864 пляшок ($864000 / 1000 = 864$).

Загальна вартість мінерального добрива складає 172800 грн. ($864 * 200 = 172800$).

Вирощування будь-якої продукції у закритому ґрунті за будь-якою технологією передбачає додаткові витрати на опалювання.

З урахуванням власної котельні, протягом місяця підприємству необхідно витратити для опалення 100 м^2 - 3Гкал. Для опалення 1850 м^2 – 55,5 Гкал на місяць ($1850/100*3=55,5$). Вартість 1 Гкал для підприємств складає 1400 грн. Період опалення складає в середньому 7 місяців.

Таким чином, на опалення теплиці розміром у 1850 м^2 підприємство протягом року буде витратити 543900 грн. ($55,5 * 7 * 1400 = 543900$).

Оскільки взимку світовий день значно коротший за літній, підприємству додатково потрібно витратити кошти на освітлення теплиці.

Під час будівництва теплиці буде встановлено 50 лампи потужністю 400 Вт за ціною 125 грн. за 1 шт. Освітлення теплиці буде здійснюватись в середньому 6 годин на день протягом 275 днів.

Вартість 1 кВт складає 1,68 грн.

Загальна сума витрат на освітлення теплиці протягом року складе 24750 грн., а саме:

1) $50 * 400 / 1000 = 20,0$ кВт за годину

2) $20 * 6 = 120$ кВт за день

3) $120 * 275 * 1,68 = 55440$ грн.

Протягом року 1/3 ламп виходить із строю.

Загальна сума витрат на заміну ламп кожен рік буде складати 2125 грн.

[1) $50 / 3 = 16,7$ або 17 ламп. 2) $17 * 125,0 = 2125$].

Будівництво будь-якого об'єкту передбачає, що після його здачі повинні здійснюватись обов'язкові амортизаційні відрахування на повне його відновлення протягом корисного терміну використання.

Корисний термін використання теплиці для вирощування листового салату підприємству рекомендується взяти на рівні 10 років і здійснювати амортизаційні відрахування прямолінійним методом нарахування.

Це означає, що загальна сума щорічних амортизаційних витрат на повне відновлення побудованої теплиці з устаткуванням буде складати 8880000грн. ($8\ 880\ 000 / 10 = 888\ 000$).

Будь-який процес виробництва не можливий без наявності працівників.

У процесі виробництва та реалізації продукції планується задіяти 10 працівників та 5 водіїв з місячною заробітною платою у розмірі 6000,0 грн.

Виходячи з цього, загальний розмір заробітної плати усіх задіяних працівників у процесі виробництва та реалізації продукції складе 1 080 000 грн. ($15 * 12 * 6000 = 1\ 080\ 000$).

Підприємства на заробітну плату обов'язково проводять нарахування (єдиний соціальний внесок) у розмірі 22,0% від загальної суми заробітної плати. Таким чином, до 1 080 000 грн. заробітної плати необхідно додати 237600 грн. ($1080\ 000 * 0,22 = 237600$) нарахувань. Сума цих двох показників складе загальний фонд заробітної плати (або витрат на заробітну плату), який буде дорівнюватись 1 317 600 грн. ($1080000 + 237600 = 1317600$).

Процес реалізації продукції передбачає додаткові транспортні витрати. Головними складовими частинами транспортних витрат є витрати на паливно-мастильні матеріали, поточний ремонт та інше.

Враховуючи, що підприємство планує реалізувати свою продукцію у межах Дніпропетровської області та прилеглих до неї областей, загальний розмір кілометражу за 1 день на 1 машину планується не більше ніж 500 км.

Загальна кількість поїздок однією машиною буде складати 52 рази на рік (365 днів / 7 днів = 52 рази).

Загальна кількість кілометражу, який будуть здійснювати п'ять машин протягом року складе 130 000 км (52*500*5=130000).

Вартість бензину в середньому складає 23,0 грн. за літр. Розхід бензину на 100 км – 14 літрів.

Таблиця 3.1

Поточні витрати на виробництво та реалізацію листового салату

Статті витрат	Сума витрат, грн.				
	2021	2022	2023	2024	2025
Оплата праці	658800,0	1317600,0	1317600,0	1317600,0	1317600,0
Амортизація	444000,0	888000,0	888000,0	888000,0	888000,0
Мінеральні добрива	86400,0	172800,0	172800,0	172800,0	172800,0
Вартість води	2866,8	5733,5	5733,5	5733,5	5733,5
Вартість електроенергії	27720,0	55440,0	55440,0	55440,0	55440,0
Заміна ламп	1062,5	2125,0	2125,0	2125,0	2125,0
Теплопостачання	271950,0	543900,0	543900,0	543900,0	543900,0
Оазис	1800000,0	3600000,0	3600000,0	3600000,0	3600000,0
Вартість насіння	147000,0	294000,0	294000,0	294000,0	294000,0
Пінопластикові дошки та металеві піддони	9660,0	19320,0	19320,0	19320,0	19320,0
Транспортні витрати	209300,0	418600,0	418600,0	418600,0	418600,0
Інші витрати	36587,6	73175,2	73175,2	73175,2	73175,2
Всього	3695346,9	7390693,7	7390693,7	7390693,7	7390693,7

Таким чином, загальна сума витрат складе 418600 грн., а саме:

- 1) $(130\,000 / 100) * 14 = 18\,200$ л. бензину
- 2) $18\,200 * 23,0 = 418600$ грн.

Інші операційні витрати пропонується взяти на рівні 1% від загальної суми витрат. Таким чином, загальна сума інших витрат складе 73175,2 грн.

Тепер, для визначення та наочного зображення загальної суми операційних витрат пов'язаних з виробництвом та реалізацією листового салату, зведемо їх в таблицю 3.1.

З наведених даних видно, що загальна сума поточних витрат на виробництво та реалізацію листового салату щорічно планується у розмірі 7 390 693,7 грн., а у перший рік на рівні 3 695 346,9 грн.

3.2. Ефективність впровадження інвестиційного проекту

Для впровадження інвестиційного проекту вирощування листового салату на основі гідропоніки, підприємству необхідно вкласти кошти у розмірі 8 880 000 грн. Загальний обсяг необхідних фінансових ресурсів для реалізації проекту підприємство здатне здійснити за власний рахунок після скорочення виробничих запасів до оптимальних розмірів та повернення дебіторської заборгованості.

Тривалість проекту 5 років. До складу проектної команди були включені: замовник проекту – директор СТОВ «СГТ ім. Б. Хмельницького», команда проекту - головний економіст, головний агроном, головний механік, технолог.

Для визначення економічної ефективності інвестиційного проекту необхідно спочатку скласти бюджет проекту. Для цього потрібно визначити загальну суму операційних витрат та запланованих доходів.

Використовуючи данні наведених розрахунків та пояснення до них у розділі 3.1, визначимо загальну суму операційних витрат і зведемо її у таблицю 3.2.

Для встановлення розміру очікуваного доходу від реалізації листового салату, були проведені дослідження щодо цінової політики реалізації салату у різних мережах супермаркетів – це АТБ, Варус, Фоззі, Сільпо.

Згідно цих досліджень було встановлено, що ціна реалізації листового салату взимку коливається у межах від 200 грн. за 1 кг до 250 грн. за кг., в літку – від 150 до 180 грн. за 1 кг. З урахуванням витрат та доходів мережі супермаркетів, підприємству пропонується встановити середньорічну ціну на листовий салат на рівні 180,0 грн. за 1 кг.

Таблиця 3.2

Витрати операційної діяльності, грн.

Показники	2021	2022	2023	2024	2025	усього
Прямі матеріальні витрати	2346659,3	4693318,5	4693318,5	4693318,5	4693318,5	21119933,3
Прямі трудові витрати (оплата праці і соціальні відрахування)	658800,0	1317600,0	1317600,0	1317600,0	1317600,0	5929200,0
Разом прямі витрати	3005459,3	6010918,5	6010918,5	6010918,5	6010918,5	27049133,3
Операційні витрати - всього	245887,6	491775,2	491775,2	491775,2	491775,2	2212988,4
у т.ч. адміністративні та інші витрати	36587,6	73175,2	73175,2	73175,2	73175,2	329288,4
Амортизація	444000,0	888000,0	888000,0	888000,0	888000,0	3996000,0
Всього витрат операційної діяльності	3695346,9	7390693,7	7390693,7	7390693,7	7390693,7	33258121,7

При цьому враховувалось, що підприємство під час поставок може нести втрати у розмірі до 10,0% від виробленої продукції, а урожайність салату протягом року складає 90 кг на 1 м² (6 кг * 15).

Розмір планових надходжень надано у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Надходження від операційної діяльності

Вид продукції / рік	Ціна за 1 кг, грн.	Загальний обсяг продукції, кг	Загальний обсяг надходжень, грн.
Салат – 2021 рік	180,0	27216,0	4898880,0
Салат – 2022 рік	180,0	58320,0	10497600,0
Салат – 2023 рік	180,0	58320,0	10497600,0
Салат – 2024 рік	180,0	58320,0	10497600,0
Салат – 2025 рік	180,0	58320,0	10497600,0

На основі вище наведених даних складемо бюджет проекту і наведемо його у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Бюджет проекту, грн.

Статті доходів/витрат	2021	2022	2023	2024	2025
1. Кошти на початок проекту	8880000,0	10083533,2	13190439,5	16297345,8	19404252,1
2. Надходження від операційної діяльності	4898880,0	10497600,0	10497600,0	10497600,0	10497600,0
3. Разом наявні кошти (1+2)	13778880,0	20581133,2	23688039,5	26794945,8	29901852,1
4. Витрати по операційній діяльності	3695346,9	7390693,7	7390693,7	7390693,7	7390693,7
5. Разом грошові виплати	3695346,9	7390693,7	7390693,7	7390693,7	7390693,7
6. Кошти на кінець року (3-5)	10083533,2	13190439,5	16297345,8	19404252,1	22511158,4
7. Грошовий потік по операційній діяльності (2-4)	1203533,2	3106906,3	3106906,3	3106906,3	3106906,3

Звівши баланс грошових надходжень і витрат по проекту, можемо сказати, що даний проект є збалансованим, дефіциту в коштах за період реалізації проекту не виявлено.

Для визначення економічної ефективності інвестиційного проекту необхідно провести проектний аналіз з визначенням основних показників результативності – чистої теперішньої вартості, чистої теперішньої вартості модифікованої, рентабельності інвестицій, коефіцієнту вигод/витрат, строку окупності проекту.

Для розрахунку показників проектного аналізу побудуємо таблицю 3.5.

Таблиця 3.5

Визначення показників ефективності проекту

Показники	2021	2022	2023	2024	2025
Сума інвестицій, грн.	8880000,0				
Вигоди по проекту, грн.	4898880,0	10497600,0	10497600,0	10497600,0	10497600,0
Поточні витрати по проекту, грн.	3695346,9	7390693,7	7390693,7	7390693,7	7390693,7
Очікуваний прибуток, грн.	1203533,2	3106906,3	3106906,3	3106906,3	3106906,3
Амортизація, грн.	444000,0	888000,0	888000,0	888000,0	888000,0
Коефіцієнт дисконтування (R=20%)	1	0,833	0,694	0,578	0,482
Чисті грошові потоки, грн.	1647533,2	3994906,3	3994906,3	3994906,3	3994906,3
Дисконтовані грошові потоки, грн.	1647533,2	3327756,9	2772465	2309055,8	1925544,8
Дисконтований грошовий потік з початку експлуатації проекту, грн.	1647533,2	4975290,1	7747755,1	10056810,9	11982355,7
Дисконтовані вигоди, грн.	5342880,0	9484204,8	7901606,4	6580876,8	5487859,2
Дисконтовані витрати, грн.	3695346,9	6156447,9	5129141,4	4271821,0	3562314,4

Для розрахунку коефіцієнтів дисконтування (Кд) грошових потоків за роками періоду економічного життя інвестицій використовується формула:

$$Кд = \frac{1}{\left(1 + \frac{дс}{100}\right)^{i-1}}, \quad (3.1)$$

де $ДС$ — дисконтна ставка, %; i — рік, на який розраховується коефіцієнт дисконтування

В знаменнику даної формули степінь $i-1$ береться тоді, коли дохід від інвестицій починають отримувати в перший же рік їх здійснення. За таких умов коефіцієнт дисконтування у першому році береться за одиницю. В решті випадків за степінь береться i , тобто рік, на який розраховується коефіцієнт дисконтування [2].

Завершальним етапом проведення проектного аналізу буде розрахунок наступних інструментів проектного аналізу:

1) чиста теперішня вартість проекту (NPV) – різниця між сумою дисконтованих грошових надходжень, які виникають при реалізації проекту, та сумою дисконтованих витрат, необхідних для здійснення усього проекту:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{B_t - C_t}{(1+i)^t}, \quad (3.2)$$

де B_t - повні вигоди за рік t ;

C_t – повні витрати за рік t ;

t – відповідний рік проекту (1, 2, ..., n);

n – строк служби проекту в роках; i – ставка дисконту (процентна).

3) чиста теперішня вартість проекту модифікована (NPV_м) – різниця між NPV та сумою інвестицій:

$$NPV_m = NPV - I, \quad (3.3)$$

де I – сума інвестицій.

3) рентабельність інвестицій (PI) – визначає вигоду інвестора від участі в проекті:

$$PI = (NPV_m : I) * 100\%. \quad (3.4)$$

4) коефіцієнт вигоди/затрати (B/C) - сума дисконтованих вигод, поділена на суму дисконтованих затрат:

$$B/C = \frac{\sum_{t=1}^n B_t / (1+i)^t}{\sum_{t=1}^n C_t (1+i)^t}. \quad (3.5)$$

5) строк окупності проекту (PB) – визначає, за який період проект покриває витрати:

$$PB = (t_0-1) + \frac{I - \sum PV_{(t_0-1)}}{PV_{t_0}}, \quad (3.6)$$

де PV – дисконтовані грошові потоки;

t_0 – номер року, в якому сума дисконтованих грошових потоків починає перевищувати суму інвестицій.

Результат розрахунків даних індикаторів занесемо до таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Індикатори ефективності проекту

Показники	Значення
NPV	11982355,7
NPV _м	3102355,7
Рентабельність інвестицій, %	34,9
Коефіцієнт вигоди/затрати	1,53
Строк окупності проекту, років	3,49

Зробивши проектний аналіз, можемо стверджувати, що даний проект є доцільним, оскільки значення чистої теперішньої вартості модифікованої перевищує суму інвестицій на 3102355,7 грн., коефіцієнт вигоди/витрат більший за одиницю, період окупності не перевищує періоду його експлуатації.

Будь-який інвестиційний проект завжди підлягає певному колу ризиків. Тому, одним із головних завдань визначення ефективності проекту є виявлення та оцінка ризиків проекту.

Визначення ризиків проекту здійснюється за якісною та кількісною оцінкою.

Для якісної оцінки ризиків необхідно проаналізувати фактори та умови зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, вплив яких може викликати відхилення від запланованих результатів проекту.

Результати якісної оцінки представлені у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Якісний аналіз ризиків проекту

Вид ризику	Фактори невизначеності, які формують ризик	Можливі наслідки	Інструменти управління ризиком
Маркетинговий ризик	Зміна цінової політики	Підвищення вартості закупки сировини	Пошук додаткових (інших) поставників сировини
	Зміна потреб у продукції	Падіння попиту на продукцію та зниження доходів від реалізації	Виробництво інших видів продукції з використанням основних фондів задіяних в інвестиційному проекті

Для кількісної оцінки ризиків інвестиційного проекту скористаємось наступними методами:

- методом аналізу сценаріїв;
- методом визначення зони виробничої стійкості.

Для цього використаємо наступну вихідну інформацію (таблиця 3.8).

Таблиця 3.8

Вихідна інформація для кількісної оцінки ризиків

Ймовірність сценарію	Салат листовий		
	Ціна за 1 кг, грн.	Собівартість 1 кг, грн.	Кількість реалізованої продукції, кг
0,5	180,0	114,05	58320,00
0,3	180,0	120,00	58320,00
0,2	180,0	125,00	58320,00
1	x	x	x

Ймовірність сценарію 0,2 означає, що витрати на одиницю продукції можуть збільшитись на 9,95 грн.

При використанні методу оцінки ризику як аналізу сценаріїв були розраховані наступні показники:

- можливе значення доходу, що визначається як:

$$(\text{Ціна-Собівартість}) * \text{Кількість}$$

- можливе очікуване значення доходу ($M_{\text{до}}$), що розраховується за формулою:

$$M_{\text{до}} = \sum D_i * Y_i, \quad (3.7)$$

де D_i – доход за i -тим сценарієм;

Y_i – ймовірність i -того сценарію.

Для визначення рівня ризику проекту були розраховані середньоквадратичне відхилення можливого доходу ($M_{\text{Дв}}$) та коефіцієнт варіації (K_v).

$$M_{\text{Дв}} = \sqrt{\sum (D_i - M_{\text{до}})^2 * Y_i}, \quad (3.8)$$

$$K_v = V/M_{\text{до}}. \quad (3.9)$$

Оцінка ризиків проекту за методом аналізу сценаріїв надана у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Оцінка ризиків проекту за методом аналізу сценаріїв

Ймовірність сценарію	Салат листовий			Відхилення від можливого значення доходу
	МЗД	МЗДі	МЗДо	
0,5	3845975,67	1922987,84	3614267,84	2228400,00
0,3	3499200,00	1049760,00		
0,2	3207600,00	641520,00		
Коефіцієнт варіації	0,62			

Отримавши певні результати за цим методом, бачимо, що підприємство в цілому по проекту може отримати дохід у розмірі 3614267,84 грн. \pm 62,0%.

При оцінці ризиків з використанням методу зони виробничої стійкості, були проведені розрахунки за наступними показниками:

Точка беззбиткового виробництва (ТБВ), яка визначається за формулою:

$$\text{ТБВ} = \text{Пв} / (\text{Ц} - \text{Св}), \quad (3.10)$$

де Пв – постійні витрати, грн.,

Ц – ціна за одиницю продукції, грн.,

Св – собівартість одиниці продукції, грн.

Зона виробничої стійкості (ЗВС) визначається за наступною формулою:

$$\text{ЗВС} = (\text{Р} - \text{ТБВ}) / \text{Р} * 100\%, \quad (3.11)$$

де Р – обсяг реалізації, од.

Для того, щоб визначити очікуваний рівень зони виробничої стійкості необхідно розрахувати середньозважене значення показника по всім сценаріям:

$$\text{ЗВС}_0 = \sum \text{ЗВС}_i * \text{Й}_i, \quad (3.11)$$

де, ЗВС_і – зона виробничої стійкості за і-тим сценарієм;

Й_і – ймовірність і-того сценарію.

Оцінка ризиків проекту за методом визначення зони виробничої стійкості надана у таблиці 3.10.

Наведені дані оцінки ризиків проекту за методом визначення зони виробничої стійкості свідчать, що точка беззбитковості за даним інвестиційним проектом при ймовірному сценарію 0,2 складе 13447. Це означає, що підприємство протягом року повинно реалізувати як мінімум 13447 кг листового салату замість 58 320 кг запланованих.

Таблиця 3.10

Оцінка ризиків проекту за методом визначення зони виробничої стійкості

Ймовірність	Салат листовий		
	ТБВ	ЗВС,%	ЗВС _о
0,50	11660,91	80,01	40,00
0,3	12567,49	78,45	23,54
0,2	13446,57	76,94	15,39
Очікуваний рівень зони виробничої стійкості	x	x	78,93

Згідно цих розрахунків підприємству необхідно реалізувати 23,1% виготовленої продукції від загального обсягу, щоб погасити постійні витрати.

Для всебічного аналізу інвестиційного проекту визначимо основні показники економічної ефективності виробництва листового салату на основі гідропоніки і зведемо їх у таблицю 3.11.

Таблиця 3.11

Показники економічної ефективності виробництва листового салату на основі гідропоніки

Показники	Салат листовий
Собівартість 1 кг, грн.	114,05
Ціна реалізації 1 кг, грн.	180,0
Прибуток на 1 кг (з урахуванням 10% втрат продукції), грн.	53,27
Рівень рентабельності, %	46,7

Згідно даних очікуваної економічної ефективності вирощування листового салату підприємство в майбутньому може додатково отримати 53,27 грн. на кожному кілограмі вирощеної продукції. При цьому, критерій економічної ефективності виробництва листового салату складе 46,7%.

Висновки до третього розділу:

Враховуючи специфіку підприємства, а також невикористані можливості, для збільшення обсягів отриманого прибутку, нами були проаналізовані можливі варіанти розширення асортименту вирощування продукції і зроблені наступні пропозиції:

1. Підприємству пропонується впровадити у процес виробництва вирощування зелених овочів у закритому ґрунті на основі гідропоніки, а саме вирощування листового салату, який містить велику кількість цінних для здоров'я людини біологічно активних речовин. До його складу входять вітаміни групи В, каротин, вітаміни РР, К, Е; калій, кальцій, залізо; мідь, йод; білкові речовини та клітковина. За змістом заліза салат поступається лише шпинату. Його успішно використовують у дієтичному харчуванні, при ожирінні, діабеті. Листя салату допомагають впоратися з безсонням, гіпертонією, атеросклерозом, захворюваннями щитовидної залози та іншими захворюваннями.

2. Виходячи з властивостей листового салату і можливого його застосування, основними каналами реалізації цього продукту можуть бути мережі супермаркетів, магазини, ресторани, мережі швидкого приготування їжі Дніпропетровської області та прилеглих до неї областей.

3. Під час вивчення технології вирощування листового салату на основі гідропоніки було встановлено, що гідропоніка - це метод, за допомогою якого можна вирощувати різні рослини без використання ґрунту. Замість землі для вирощування овочевих культур використовується рідкий поживний розчин, який забезпечує рослини усіма необхідними поживними речовинами. Вирощування рослин на гідропоніці - це менш трудомістке зайняття, чим вирощування рослин в ґрунті.

Вирощувати рослини можна на різних субстратах. При цьому треба враховувати, що субстрати, які використовуються повинні мати певні якості. У них не повинно бути токсинів і вони повинні бути хімічно інертними. А

тому, після проведеного аналізу можливих субстратів, підприємству рекомендується застосовувати куби оазису у якості субстрату.

4. Для вирощування листового салату підприємству рекомендується побудувати теплицю загальним розміром 37 м x 50 м або 1850 м², в якій планується 9 рядів або 1080 м² для вирощування продукції та 10 проходів між рядами або 400 м². Решта площі буде використовуватись як зона для пакування вирощеного салату.

Загальна вартість будівництва аграрної промислової теплиці «під ключ» буде складати 160 євро за 1 м² або 8 880 000 грн. Загальний обсяг необхідних фінансових ресурсів для реалізації проекту підприємство здатне здійснити за власний рахунок після скорочення виробничих запасів до оптимальних розмірів та повернення дебіторської заборгованості. Тривалість проекту 5 років.

5. Під час розрахунку виробничого плану було встановлено, що загальна сума поточних витрат на виробництво та реалізацію листового салату щорічно планується у розмірі 7 390 693,7,0 грн., а у перший рік на рівні 3 695 346,9,0 грн.

6. Аналіз інвестиційного проекту довів, що він є доцільним, оскільки значення чистої теперішньої вартості модифікованої перевищує суму інвестицій на 3 102 355,7 грн., коефіцієнт вигоди/витрат більший за одиницю, період окупності не перевищує періоду його експлуатації і складає 3,49 років.

7. Оцінка ризиків проекту за методом визначення зони виробничої стійкості довела, що точка беззбитковості за даним інвестиційним проектом при ймовірному сценарію 0,2 складе 13446,57. Це означає, що підприємство протягом року повинно реалізувати як мінімум 13447 кг листового салату замість 58 320 кг запланованих.

8. Згідно даних очікуваної економічної ефективності вирощування листового салату підприємство в майбутньому може додатково отримати 53,27 грн. на кожному кілограмі вирощеної продукції (з урахуванням 10%

втрат продукції). При цьому, критерій економічної ефективності виробництва листового салату складе 46,7%.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведених досліджень в дипломній роботі ми можемо зробити наступні висновки:

1. Сучасними вітчизняними та зарубіжними дослідниками наводиться значний загальний визначень категорії «фінансової стійкості» підприємства. Головною причиною такого різноманіття визначень є спрямованість і методологія досліджень науковців. Кожен дослідник, в залежності від предмету свого дослідження додає або скасовує щось у визначенні категорії «фінансова стійкість».

2. Згідно проведених досліджень зміст категорії «фінансова стійкість» пропонується трактувати як комплексну категорію, що відбиває результат від усіх видів діяльності підприємства, характеризує його конкурентоспроможність на ринку за умов нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища й визначає стабільність його діяльності протягом тривалого періоду.

3. Дослідження методичних аспектів оцінки фінансового стану підприємства доводять, що доцільним є не тільки визначення абсолютних та відносних показників ліквідності, платоспроможності, фінансової незалежності, ділової активності та прибутковості підприємства, а й поєднання усіх цих аспектів в інтегровані показники фінансового стану підприємства шляхом встановлення його типу фінансового стану та рівня фінансового потенціалу підприємства. За допомогою такого підходу можна визначити, до якого саме типу належить певне підприємство, а також зробити прогностичні розрахунки щодо перспектив розвитку підприємства у разі зміни фінансової стійкості.

4. Оцінка та діагностика наявного потенціалу підприємства протягом періоду дослідження довела, що підприємство в достатній мірі забезпечене земельним, трудовим (кадровим) та виробничим потенціалом. Проте,

ефективність його використання досить різна. Так, земельний, кадровий та виробничий потенціал (в основній його частині) на підприємстві використовується раціонально та ефективно, що не можна сказати про оборотний капітал. За період дослідження тривалість одного його обороту зросла на 237 днів і станом на 2019 рік склала 718 днів, що говорить про недостатньо ефективну планову та управлінську діяльність на підприємстві. Відповідно така ситуація негативно вплинула на кінцеві результати діяльності підприємства, а саме, валова та чиста рентабельність виробництва на підприємстві знизилась на 0,63 та 0,1 і станом на 2019 рік склали 1,0% та 2,0% рівня рентабельності відповідно.

5. Дослідження фінансових результатів діяльності підприємства протягом 2015-2019 років довели, що станом на 2019 рік підприємство є фінансово не стабільним, знаходиться у кризовому стані і має низький рівень фінансового потенціалу підприємства, оскільки абсолютна та швидка ліквідність підприємства, фінансова незалежність підприємства та інші показники фінансової діяльності підприємства значно нижчі за нормативні їх значення. Головними причинами такого становища підприємства є: 1) дефіцит власних наявних грошових коштів на підприємстві; 2) досить великий розмір запасів на підприємства, що говорить про слабку планову діяльність на підприємстві; 3) наявність на підприємстві дебіторської заборгованості, і як наслідок - 4) досить великий обсяг поточних зобов'язань на підприємстві, а саме він більший ніж розмір власного капіталу (коефіцієнт заборгованості при критичному значенні 1, у 2019 році дорівнює 1,77).

6. Дослідження ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції підприємства протягом 2015-2019 років довели, що, фінансові результати від реалізації озимої пшениці на підприємстві у 2019 році у порівнянні з 2015 роком значно погіршились. Розмір отриманого прибутку на 1 ц, 1 га та його рівень рентабельності, як і у озимої пшениці, так і у озимого ячменю зменшились. У той же час, незважаючи на зростання розміру отриманого прибутку від соняшника на 1 ц та на 1 га на 70,29%, рівень

рентабельності його виробництва у 2019 році у порівнянні з 2015 роком знизився. Головною причиною такого стану є нерівномірні темпи зростання ціни реалізації продукції та витрат на її виробництво.

7. Згідно матриці БКГ, виробництво ячменя озимого займає слабку позицію на ринку та з великими труднощами генерує дохід підприємства. Скоріш за все в майбутньому продукція стане неприбутковою для підприємства. Продукція пшениці озимої була деякий час лідером на ринку, але в даний період часу втрачає свої позиції, незважаючи на те, що продовжує забезпечувати прибуток. Продукція соняшнику в даний час забезпечує підприємству достатній прибуток для того, щоб утримувати на ринку свої конкурентні позиції. Потік готівки добре збалансований. Виробництво соняшника може принести великі доходи.

Враховуючи специфіку підприємства, а також невикористані можливості, для збільшення обсягів отриманого прибутку, нами були проаналізовані можливі варіанти розширення асортименту вирощування продукції і зроблені наступні пропозиції:

1. Підприємству пропонується впровадити у процес виробництва вирощування зелених овочів у закритому ґрунті на основі гідропоніки, а саме вирощування листового салату, який містить велику кількість цінних для здоров'я людини біологічно активних речовин. До його складу входять вітаміни групи В, каротин, вітаміни РР, К, Е; калій, кальцій, залізо; мідь, йод; білкові речовини та клітковина. За змістом заліза салат поступається лише шпинату. Його успішно використовують у дієтичному харчуванні, при ожирінні, діабеті. Листя салату допомагають впоратися з безсонням, гіпертонією, атеросклерозом, захворюваннями щитовидної залози та іншими захворюваннями.

2. Виходячи з властивостей листового салату і можливого його застосування, основними каналами реалізації цього продукту можуть бути мережі супермаркетів, магазини, ресторани, мережі швидкого приготування їжі Дніпропетровської області та прилеглих до неї областей.

3. Під час вивчення технології вирощування листового салату на основі гідропоніки було встановлено, що гідропоніка - це метод, за допомогою якого можна вирощувати різні рослини без використання ґрунту. Замість землі для вирощування овочевих культур використовується рідкий поживний розчин, який забезпечує рослини усіма необхідними поживними речовинами. Вирощування рослин на гідропоніці - це менш трудомістке зайняття, чим вирощування рослин в ґрунті.

Вирощувати рослини можна на різних субстратах. При цьому треба враховувати, що субстрати, які використовуються повинні мати певні якості. У них не повинно бути токсинів і вони повинні бути хімічно інертними. А тому, після проведеного аналізу можливих субстратів, підприємству рекомендується застосовувати куби оазису у якості субстрату.

4. Для вирощування листового салату підприємству рекомендується побудувати теплицю загальним розміром 37 м x 50 м або 1850 м², в якій планується 9 рядів або 1080 м² для вирощування продукції та 10 проходів між рядами або 400 м². Решта площі буде використовуватись як зона для пакування вирощеного салату.

Загальна вартість будівництва аграрної промислової теплиці «під ключ» буде складати 160 євро за 1 м² або 8 880 000 грн. Загальний обсяг необхідних фінансових ресурсів для реалізації проекту підприємство здатне здійснити за власний рахунок після скорочення виробничих запасів до оптимальних розмірів та повернення дебіторської заборгованості. Тривалість проекту 5 років.

5. Під час розрахунку виробничого плану було встановлено, що загальна сума поточних витрат на виробництво та реалізацію листового салату щорічно планується у розмірі 7 390 693,7,0 грн., а у перший рік на рівні 3 695 346,9,0 грн.

6. Аналіз інвестиційного проекту довів, що він є доцільним, оскільки значення чистої теперішньої вартості модифікованої перевищує суму

інвестицій на 3 102 355,7 грн., коефіцієнт вигоди/витрат більший за одиницю, період окупності не перевищує періоду його експлуатації і складає 3,49 років.

7. Оцінка ризиків проекту за методом визначення зони виробничої стійкості довела, що точка безбитковості за даним інвестиційним проектом при ймовірному сценарію 0,2 складе 13446,57. Це означає, що підприємство протягом року повинно реалізувати як мінімум 13447 кг листового салату замість 58 320 кг запланованих.

8. Згідно даних очікуваної економічної ефективності вирощування листового салату підприємство в майбутньому може додатково отримати 53,27 грн. на кожному кілограмі вирощеної продукції (з урахуванням 10% втрат продукції). При цьому, критерій економічної ефективності виробництва листового салату складе 46,7%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азрилиян А.М. Великий бухгалтерський словник / А.М. Азрилиян. – Москва, 1999. – 1683.
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. Підручник, 2-ге видання, доповнене і перероблене. – К.: КНЕУ, 2004. – 624 с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : Підручник / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2015. – 783 с.
4. Бабіч В.В. Удосконалення обліку формування, розподілу й використання прибутку / В.В. Бабіч, А.М. Поддєрьогін // Фінанси України. - 2014. - № 2. - С. 103-110.
5. Безбородова Т. В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємств / Т. В. Безбородова // Держава та регіони. – 2015. – № 7. – С. 25–26.
6. Білик М. Д. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовими результатами діяльності підприємств / М. Д. Білик, В. В. Бабіч // Бізнес Інформ [Електронний ресурс]. – 2015. - № 4. - С. 205-213. - Режим доступу: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-4_0-pages-205_213.pdf.
7. Бланк І.А. Словник-довідник фінансового менеджера / І.А. Бланк. – К. : Ніка-Центр, 1998. – 480 с.
8. Бурденко И. М. Финансовое состояние предприятия: стратегия обеспечения устойчивости / И. М. Бурденко. – М. : ИНФРА-М, 2014. – 608 с.
9. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: [підручн. для студ. вузів спец. 7.050106 «Облік і аудит»]; вид. 2-е, доп. і перероб. – Житомир: ЖІТІ, 2014. – 640 с. 98.
10. Види зелених салатів - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://svitup.com/kuhnya/181-vydy-zelenyh-salativ.html>.

11. Вирощування овочів зимою - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ua.nadache.net/viroshhuvannya-ovochiv/viroshhuvannya-ovochiv-zimoyu.html>.

12. Гідропонні теплиці - трохи хімії не зашкодить. - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://economstroy.com.ua/lubimy-ychastoks/7013-gidroponi-tepluzi.html>.

13. Глухарев С.М Конспект лекцій з курсу «Економічна діагностика» (для студентів 5 курсу денної і 6 курсу заочної форм навчання спеціальності 7.050107, 8.050107 – «Економіка підприємства») / Укл.: Глухарев С.М. – Харків: ХНАМГ, 2008 – 118с.

14. Грабовецький Б.Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрями використання : [монографія] / Б.Є. Грабовецький. – Вінниця : ВНТУ, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com>.

15. Грабовецький Б. Є. Фінансовий аналіз та звітність : навч. посіб. / Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 281 с

16. Івахненко В.М. Економічний аналіз : [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / В.М. Івахненко, М.І. Горбатюк, В.С. Львовчкін. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.

17. Как вырастить гидропонику? - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://gektariki.ru/ovoshhi/kak-vyraschivat-gidroponiku.html>.

18. Каталог 2018-2019. Ассортимент овочевих культур для відкритого та закритого ґрунту – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.rijkzwaan.ua>.

19. Косянчук Т.Ф., Лук'янова В.В., Майорова Н.І., Швил В.В. Економічна діагностика: Навчальний посібник / За заг. ред. Т.Ф. Косянчук – Львів: Новий Світ - 2000. 2007. - 452 с.

20. Кравченко М.С. Сутність фінансової стійкості промислового підприємства / М.С. Кравченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : формат PDF.

21. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр учб. л-ри, 2015 – 392 с.
22. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика [текст]: навч. посіб. / І. В. Кривов'язюк. – К.: Центр учбової літератури, 2013. - 456 с.
23. Кундицький О. О. Про прибуток як основне джерело заощаджень підприємств / О. О. Кундицький // Науковий вісник : зб. наук.-техн. пр. – Львів : НЛТУУ, 2016. – С. 151–156.
24. Міценко Н. Г. Ефективність і результативність діяльності торговельного підприємства: оцінка та планування / Н. Г. Міценко, І. П. Міщук // Науковий вісник : зб. наук.-техн. пр. – Львів: НЛТУУ, 2014. – Вип. 22.8. – С. 260–269.
25. Мочаліна З. М. Методичний інструментарій та сучасні проблеми аналізу фінансових результатів / З. М. Мочаліна, О. В. Поспелов // Комунальне господарство міст : наук.-техн. зб. – 2015. – № 98. – С. 221–227.
26. Остап'юк Н. А. Методика оцінки фінансового стану підприємства в умовах інфляції / Н. А. Остап'юк // Вісник ЖДТУ. – 2015. – № 1(55). – С. 127–129.
27. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник / С. Ф. Покропивний. – К. : Київ. нац. екон. ун-т, 2011. – 608 с.
28. Прайс-лист добрив - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://hydroponica.com.ua/ua/p650861137-dutch-formula-grow.html>
29. Промислові теплиці. Тепличний бізнес. - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://economstroy.com.ua/lubimy-ychastoks/7013-gidroponi-tepluzi.html>.
30. Руженкова О. Салатні обрії «Рійк Цваану» / О. Руженкова // Плантатор. – 2017.– С. 122-124.
31. Русак Н.А. Фінансовий аналіз суб'єкта господарювання : [навч. посіб.] / Н.А. Русак, В.А. Русак. – СПб. : Бізнес-преса, 2006. – 304 с.
32. Савицька В.Г. Економічний аналіз діяльності підприємства / В.Г. Савицька. – К. : Знання, 2005. – 654 с.

33. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. – [4-е изд., перераб. и допов.]. – Минск : ООО «Новое знание», 2009. – 502 с.

34. Салат в медицині - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://aptechka.rv.ua/roslyny/salat-v-medytsyni/>.

35. Салат листовий - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.goodsmatrix.com.ua/goods-catalogue/Fresh-greens/Lettuce.html>.

36. Сопко В.В., Завгородній В.П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: [підручн.] / В.В. Сопко, В.П. Завгородній. – К.: КНЕУ, 2015. – 411 с.

37. Среды, используемые для роста и развития корней растений в гидропонной системе - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://flo.com.ua/stati/sredyi-ispolzujemyie-dlya-rosta-i-razvitiya-korney-rasteniy-v-gidroponnoy-sisteme-94.html>.

38. Стригуль Л.С. Теоретико-методичне забезпечення визначення фінансової стійкості підприємств різних організаційно-правових форм в умовах мінливого середовища / Л.С. Стригуль // Науковий вісник Ужгородського національного університету - Випуск 6, частина 3, 2016 – С. 64-67.

39. Тарифи на послуги водопостачання (комерційні споживачі) - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.krogerc.info/tarifs/bycapital/water/org.html>.

40. Тиравський В. Парниковий ефект [Електронний ресурс] / Тираський В. // Статус. - № 22 (192) от 06.06.2011. – Режим доступу: <http://statuspress.com.ua/niha/parnikovuj-effekt-2.html>.

41. Тищенко О.М. Моделювання оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємства / О.М. Тищенко, Л.О. Норік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbu.gov.ua>.

42. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / О.С. Філімоненков ; 2-ге вид., пероб. та доп. – Київ, 2005.

43. Цветнова О.В. Відображення інформації про формування фінансових результатів у регістрах бухгалтерського обліку / О.В. Цветнова // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. -2012. - № 4(50) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/old_jrn/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2009_4/38.pdf 99.

44. Шелудько Н.М. Управління фінансовою стійкістю комерційних банків / Н.М. Шелудько. – К.: Ін-т економіка НАНУ, 2002. – 228 с.

45. Шеремет А.Д. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / А.Д. Шеремет, Р.С. Сафулін. – М. : ІНФРА, 2008. – 343 с.

Що таке гідропоніка? - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://top.pro/uk/11-systems>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура товарної продукції

Види продукції	2015		2016		2017		2018		2019		В середньому за 5 років		2019 у % до 2015
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Зернові та зернобобові - усього	3684,91	29,37	5260,52	35,12	6663	26,29	8338,2	30,24	9264,2	20,62	6642,17	26,49	251,41
з них: пшениця озима	2361,45	18,82	3242,43	21,65	4339,55	17,12	5336,1	19,35	5903,58	13,14	4236,62	16,89	250,00
ячмінь озимий	1323,46	10,55	2018,1	13,47	2323,45	9,17	3002,1	10,89	3360,63	7,48	2405,55	9,59	253,93
Соняшник	5695,96	45,40	8131,15	54,28	14069,69	55,51	17593,5	63,81	17504,67	38,95	12598,99	50,24	в 3,1 рази
Продукція рослинництва – усього	9380,87	74,76	13391,67	89,40	20732,68	81,80	25931,7	94,05	26768,87	59,57	19241,16	76,73	285,36
Послуги в сільському господарстві	3166,33	25,24	1587,33	10,60	4613,92	18,20	1642	5,95	18169,53	40,43	5835,82	23,27	в 5,7 рази
Всього по підприємству	12547,2	100	14 979,00	100	25 346,60	100	27 573,70	100	44 938,40	100	25077	100	в 3,6 рази

**Ефективність використання наявного потенціалу підприємства та
кінцеві результати його діяльності**

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2019 у % до 2015
Площа с/г угідь	1934	1943	1936	1947	1939	100,26
Середньорічна чисельність працівників, осіб	39	43	40	44	41	105,13
Вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	7159,22	7 946,00	8 701,90	10 992,80	9 729,50	135,90
Середньорічна вартість оборотного капіталу, тис. грн.	16509,5	18492,6	40043,9	59317,9	88426,9	в 5,4 рази
Валова продукція за собівартістю, тис. грн.	8093,02	9618,10	19465,79	18253,39	27473,98	в 3,4 рази
Матеріальні витрати - всього, тис. грн.	5746,05	6540,31	15183,32	11682,17	25550,80	в 4,4 рази
Урожайність основних сільськогосподарських культур, ц / га:						
- озима пшениця	38,93	46,96	41,17	48,65	44,31	113,82
- ячмінь озимий	39,69	43,69	40,98	45,69	42,01	105,85
- соняшник	19,71	22,97	20,61	24,24	21,84	110,81
Отримано на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	648,77	770,92	1309,23	1416,21	2317,61	в 3,6 рази
- чистого доходу						
- чистого прибутку	240,04	254,40	342,07	370,65	56,39	23,49
Отримано чистого доходу, грн.:						
- на 100 грн. основних виробничих фондів	175,26	188,51	291,28	250,83	461,88	263,54
- на одного середньорічного працівника	321723,1	348348,8	633665,0	626675,0	1096058,5	в 3,4 рази
Матеріаломісткість, грн.	0,71	0,68	0,78	0,64	0,93	130,99
Тривалість одного обороту оборотного капіталу, дні	480,26	450,62	576,65	785,21	718,22	237,9

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	12547,2	14 979,0	25 346,6	27 573,7	44 938,4	в 3,6 рази
Чистий прибуток - всього, тис. грн.	4642,46	4943,07	6622,50	7216,50	1093,40	23,55
Валова рентабельність виробництва	0,64	0,53	0,37	0,94	0,01	-0,63
Чиста рентабельність виробництва	0,12	0,16	0,36	0,51	0,02	-0,10